

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Jan Vanžura

PRŮMYSL V HOSPODÁŘSTVÍ SEDLČANSKA

Bakalářská práce

Praha 2006

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Ludvík Kopačka, CSc.

Za cenné rady a připomínky děkuji vedoucímu bakalářské práce RNDr. Ludvíku Kopačkovi, CSc.

Dále chci poděkovat všem, kdo mi poskytli pomoc při tvorbě bakalářské práce.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Praze dne 28. 8. 2006

Vaněra

OBSAH

1. Úvod.	3
2. Cíle práce a hlavní zkoumané otázky.	3
3. Obsah a struktura práce	4
4. Vymezení území, geografická poloha.	4
5. Teoretické otázky a metodika práce.	5
6. Zhodnocení literatury.	6
7. Fyzicko geografické podmínky vymezeného území.	7
8. Proměny území Sedlčanska v historii.	9
9. Hospodářsko geografický profil vymezeného území.	14
9.1. Vývoj obyvatelstva a struktury osídlení.	14
9.2. Hospodářství.	18
9.3. Zemědělství.	22
9.4. Průmysl.	24
9.4.1. Výroba potravinářských výrobků a nápojů.	26
9.4.2. Strojírenství.	28
9.4.2.1. Výroba nožířských výrobků	28
9.4.2.2. Výroba zvedacích zařízení.	29
9.4.2.3. Další strojírenské podniky.	30
9.4.3. Další průmyslové subjekty a aktivity v území	31
9.5. Dopravní síť a dostupnost území.	32
9.6. Cestovní ruch.	33
10. Závěr.	34
11. Použité prameny.	36
12. Přílohy.	39

Seznam zkratk:

AČSD - Atlas československých dějin
AČSSR - Atlas Československé socialistické republiky
ARČS - Atlas republiky Československé
IMF – Impianty Macchine Fonderia (Zařízení a stroje sléváren)
KDS - Kovodružstvo Sedlčany
STROS – Strojírny Sedlčany
ZVVZ - Závody na výrobu vzduchotechnických zařízení

Seznam tabulek:

Tab. 1: Základní údaje o populaci ORP Sedlčany, 1991 – 2003.	15
Tab. 2: Věková struktura obyvatelstva (%).	15
Tab. 3: Nejvyšší ukončené vzdělání obyvatelstva (patnáctiletí a starší)	16
Tab. 4: Základní charakteristiky vývoje osídlení (přepočteno na územní strukturu k 31.12. 2003)	16
Tab. 5: Hospodářské subjekty podle počtu zaměstnanců k 31. 12. 2003.	18
Tab. 6: Pracovní vyjížďka ze Sedlčan.	21

Seznam obrázků:

Obr. 1: Administrativní mapa správního obvodu Sedlčany (stav k 1.1. 2003)	5
Obr. 2: Struktura druhů pozemků na Sedlčansku roku 2000.	8
Obr. 3: Hutnický a strojírenský průmysl v Čechách letech 1920-1938.	10
Obr. 4: Dlouhodobý vývoj počtu obyvatel v ORP Sedlčany a městě Sedlčany.	14
Obr. 5: Vývoj obyvatelstva středisek správních obvodů 1880-2001 (řetězový index)	17
Obr. 6: Počet pracovních míst a vyjížďka za prací z obcí Středočeského kraje.	19
Obr. 7: Ekonomicky aktivní obyvatelstvo (odvětvová struktura 1991 a 2001 podle SLDB, v %).	20
Obr. 8: Míra nezaměstnanosti v okrese Příbram koncem roku 2004.	22

Seznam příloh:

Příloha 1: Správní rozdělení České republiky	
Příloha 2: Změny v rozmístění průmyslu v letech 1930-1960	
Příloha 3: Dlouhodobý vývoj počtu obyvatel ve vybraných ORP a jejich střediscích	
Příloha 4: Přírůstek/úbytek obyvatel Sedlčanska v letech 1921-1961	
Příloha 5: Vývoj celkového počtu obyvatel v obcích kraje v období 1991-2003	
Příloha 6: Podíl obyvatel s ukončeným středoškolským a vysokoškolským vzděláním v obcích kraje	
Příloha 7: Průmyslový region Sedlčanska	
Příloha 8: Plánek města Sedlčany s vyznačením nejvýznamnějších podniků	
Příloha 9: SWOT analýza Sedlčanska	

1. ÚVOD

Hlavním motivem pro zpracování ekonomicko-geografické bakalářské práce o Sedlčansku je, fakt, že z tohoto území pocházím a velmi mě zajímá jeho minulý a hlavně budoucí vývoj. Protože jsem se touto oblastí zabýval již dříve, mám přehled o změnách, které v něm proběhly a probíhají.

Ve své práci se soustředím na průmysl jako hospodářské odvětví, které v uplynulých dvou stoletích zasáhlo do života mnoha lidí a ovlivnilo vývoj území, krajiny, osídlení, hospodářství a prostorovou organizaci na území dnešního Česka. Platí to i o Sedlčansku. Zajímá mě vývoj průmyslu od průmyslové revoluce přes tzv. první republiku a období socialismu s extenzivním vývojem přes soudobý vývoj (transformační období po roce 1989) až po budoucnost, kdy by již měl převážet intenzivní charakter vývoje a změn v souladu se širšími vztahy a krajinou.

2. CÍLE PRÁCE A HLAVNÍ ZKOUMANÉ OTÁZKY

Hlavním tématem mé práce je průmysl a jeho role, význam, vývoj a budoucí možnosti v periferním území Sedlčanska. Zajímá mě zasazení do širších územních, vývojových a významových souvislostí. Zabývám se rovněž mechanismy, které formují průmysl a perifernost malého území. Zabývám se těmito otázkami:

- Jaký byl vztah mezi dlouhodobým vývojem a utvářenou strukturou průmyslových aktivit a periferní polohou Sedlčanska od 19.století?
- Jakým způsobem a s jakými důsledky se projevil na Sedlčansku opožděný proces deindustrializace, restrukturalizace a modernizace v českém hospodářství nastoupený po roce 1989?
- Jak se po roce 1989 změnila v zájmovém území ekonomická aktivita obyvatel, místní hospodářství, dojíždka a vyjíždka do zaměstnání?
- Role zemědělství a zemědělsko-průmyslového komplexu na Sedlčansku po roce 1989?

3. OBSAH A STRUKTURA PRÁCE

V úvodních kapitolách práce uvádím důvody výběru zvoleného tématu bakalářské práce, vymezuji zájmové území a stanovuji cíle a otázky, kterými se zabývám. Dále si všímám teoretických otázek a metodiky práce a hodnotím použitou literaturu a zdroje dat.

Vlastní práce je rozdělena na dvě části. *První část* obsahuje popis fyzicko-geografických (kapitola 7) a socioekonomických charakteristik vymezeného území Sedlčanska (kapitola 9.1). *Druhá část*, kde spočívá těžiště práce, se zabývá hospodářskými (kapitola 9.3, 9.5 a 9.6) a zejména průmyslovými činnostmi na území Sedlčanska (kapitola 9.4). Sleduji hospodářský a průmyslový vývoj v minulosti (od průmyslové revoluce) a současnosti s důrazem na širší politické, společensko-ekonomické, dopravní aj. faktory a souvislosti, zejména v průběhu dvou základních transformací – socialistické v období 1948-89 a polistopadové po roce 1989 (kapitola 8).

V závěru shrnuji poznatky, ke kterým jsem došel, abych odpověděl na položené otázky. Součástí závěru je komplexní zhodnocení vymezeného území s nástinem možného budoucího vývoje. V textu práce a v přílohách na konci práce jsou zařazeny tabulky, grafy, kartogramy a tematické mapy, které dokumentují a dokreslují vývoj a změny v zájmovém území v širších vztazích.

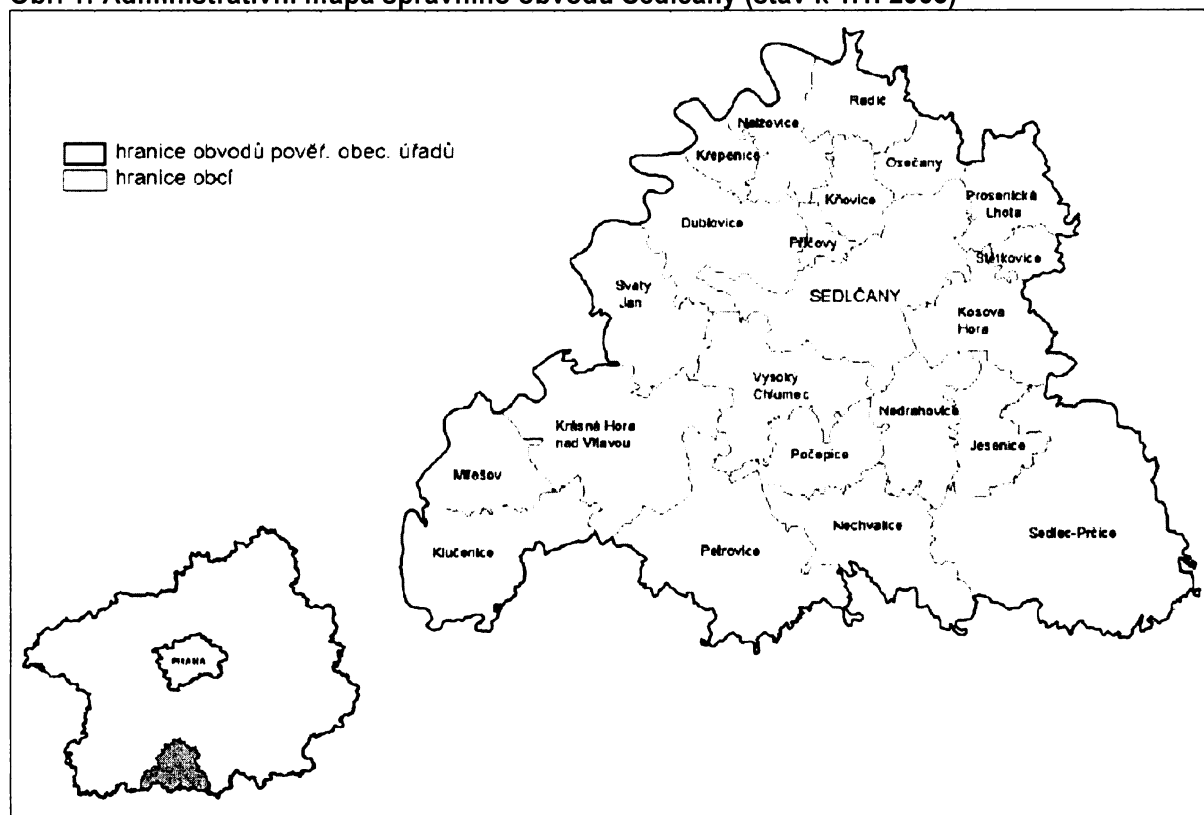
4. VYMEZENÍ ÚZEMÍ, GEOGRAFICKÁ POLOHA

K vymezení zkoumaného území jsem použil administrativní hranice platné v daném popisovaném období vzhledem ke změnám územního uspořádání v tak dlouhém časovém horizontu (od 19. století dodnes). Proto budu používat ukazatele, které jsou přesně lokalizované, což umožňuje i srovnání v čase, a nebo se budu snažit o srovnání s okolními regiony, případně s průměrem řádově vyššího celku. Pro komplexní pohled na tak malé území jako je Sedlčansko se často neobejdu bez zhodnocení širších souvislostí na národní i nadnárodní úrovni.

Současný správní obvod Sedlčany se nachází v jižní části Středočeského kraje, kde hraničí s krajem Jihočeským (obr. 1). Na východě a severovýchodě sousedí s obvody Benešov a Votice, na západě s obvody Příbram a Dobříš (příloha 1), kde tvoří přirozenou hranici řeka

Vltava. Území je součástí bývalého okresu Příbram. Nově mají (od roku 2003) Sedlčany statut obce s rozšířenou působností (ORP), jejíž součástí je i obec Sedlec-Prčice jako část bývalého okresu Benešov. Zbývá dodat, že Sedlčany a Sedlec-Prčice mají statut města.

Obr. 1: Administrativní mapa správního obvodu Sedlčany (stav k 1.1. 2003)

Zdroj: Správní obvody obcí s rozšířenou působností - Středočeský kraj 2004 (www.czso.cz)

5. TEORETICKÉ OTÁZKY A METODIKA PRÁCE

Perifernost území je v geografii posuzována podle postavení a vývoje v polarizovaném prostoru (jádro-periferie), tedy podle hierarchie, s jejíž pomocí si děláme obraz o daném území. Vymezení periferie spočívá v nalezení oblastí, „které nedosahují určité úrovně funkčně-prostorových a sociálně-prostorových vztahů“ (Havlíček, Chromý, Jančák, Marada, 2005). Na základě různých aspektů se dají nalézt různé druhy perifernosti. Dají se rozdělit na samotnou polohu území a na objektivně a subjektivně vnímané faktory perifernosti. Intenzita jejich působení na proces polarizace prostoru, tedy na vznik rozdílů v území a krystalizaci hierarchie, závisí na:

- a) charakteru jejich působení v prostoru i v čase
- b) na velikosti územních jednotek a jejich řádovostní úrovni.

Použití objektivně vnímaných fyzicko-geografických, geometrických, ekonomických, sociálně-demografických, ekologických aj. faktorů je často ve výzkumu omezeno nedostatečnou datovou základnou. Jsou proto nahrazovány aspekty subjektivního charakteru, které vycházejí z dotazníkových šetření, mentálních map apod. (např. regionální identita, vnímání perifernosti obyvateli). To ale ještě neznamená, že takové výsledky jsou nedůležité, právě subjektivní vnímání perifernosti je klíčovým faktorem dalšího možného vývoje regionu (Havlíček, Chromý, 2001).

Při hodnocení Sedlčanska jako periferního regionu vycházím z prací Musila (2002), Hampla (1987) a dalších, kteří se na jeho perifernosti shodli. Ve své práci proto předpokládám, že zkoumané území je periferní. Pokusím se alespoň vyzdvihnout některé rysy perifernosti, které mají pro území významné dopady. Jako příklad uvedu: hustota zalidnění, index změny počtu obyvatel mezi roky 1991 a 2003, podíl ekonomicky aktivních zaměstnaných v primárním sektoru, míra podnikatelské aktivity, procento ekonomicky aktivních obyvatel vyjíždějících za prací z území, lesnatost. Jedná se o ukazatele uvedené v práci Pilečka, kde se autor zabývá metodikou vymezení periferních oblastí (Pileček, 2005).

6. ZHODNOCENÍ LITERATURY

Pro hodnocení širších souvislostí v dlouhodobém vývoji Sedlčanska jsem využil vybraná níže uvedená atlasová díla, která poskytují ucelený pohled a umožňují posoudit význam vlivu vnějších prvků a faktorů na vývoj a utváření území Sedlčanska, jeho sídelní struktury a hospodářství. Nezastupitelným zdrojem informací byly Atlas československých dějin, Atlas republiky Československé a Atlas Československé socialistické republiky. Mimo těchto tří významných atlasových děl jsem použil ještě řadu menších atlasů (např. Atlas životního prostředí a zdraví obyvatelstva ČSFR, 1992), nejrůznějších tematických map (Průmyslové regiony, GÚ ČSAV, 1985), turistických map apod.

Při stanovení obecnějšího rámce a charakteristik zákonitostí vývoje společnosti a sídel jsem vycházel především z prací Hampla, Gardavského, Kühnla (1987), Hampla (2005) a Musila (1977 i 2002), řadu podnětů mi poskytly také přednášky teorie sociální geografie a sociogeografické regionální systémy. Pro hlubší porozumění problematiky periferních regionů jsou podnětné články Havlíčka, Chromého a Marady (všechno 2001) a také některé kapitoly knihy Novotné (2005), především úvodní kapitola (Havlíček, Chromý, Jančák,

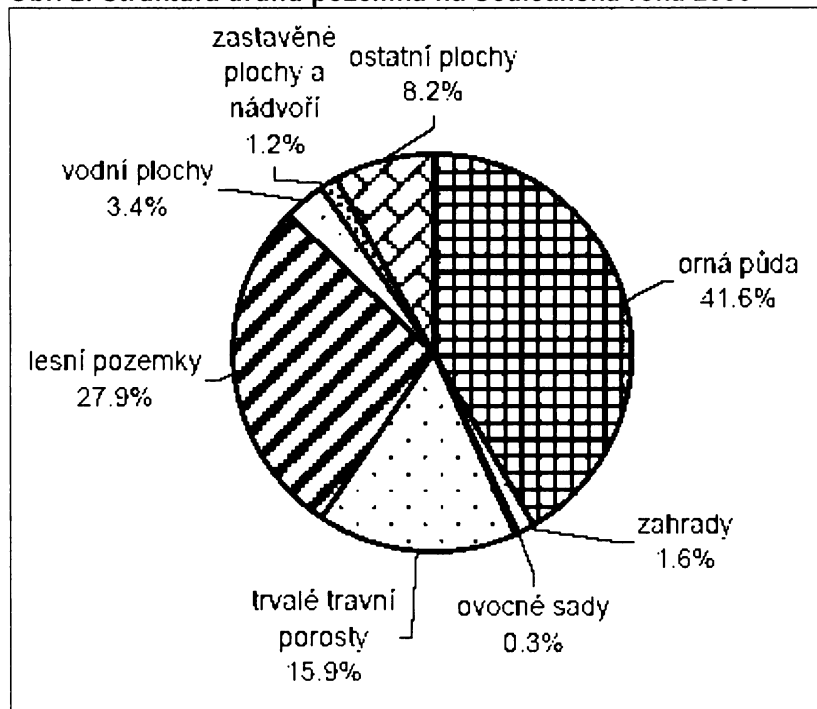
Marada), kde se autoři věnují problematice hodnocení perifernosti a popisují vývoj studia periferních oblastí ve světě i v Česku. Z této publikace jsem více čerpal ještě z Pilečka, jehož práce mě inspirovala k výběru některých ukazatelů. Pro pochopení dlouhodobého vývoje průmyslu na území Česka mi pomohly články Mareše (1988) a Kopačky (1992, 2000). Mareš velmi dobře popisuje vývoj od 18. století. Období po druhé světové válce objektivněji a kritičtěji posoudil Kopačka (1992) a stejným způsobem je zpracován i jeho druhý článek (2000), kde se autor zaměřil na transformační období.

Datovou náplň nejčastěji tvoří velmi dobře dostupné údaje z Českého statistického úřadu (ČSÚ), na jehož webových stránkách jsou uveřejněny některé cenné údaje i za obce s rozšířenou působností. Samostatnou část datových zdrojů tvoří jednotlivá sčítání lidu, domů a bytů. Jak jsem již uvedl, čerpal jsem retrospektivní vývojové tendence, informace a údaje z atlasů, dále z Retrospektivního lexikonu obcí. Pro zjištění přítomnosti podniků v území jsem využil databázi firmy Hoppenstedt-Bonnier, a to v internetové (<http://www.hbi.cz>) i tištěné podobě z roku 2001 (Významné podniky České republiky), a také telefonní seznam. Pro období transformace jsou důležitým zdrojem informací a dat publikace 100 nej... (9 ročníků, 1995 až 2003) a Ročenky Hospodářských novin (2002, 2003). Důležitým zdrojem informací byly webové stránky jednotlivých podniků a stránky městského úřadu Sedlčany (<http://www.mu.sedlcany.cz>). Jak jsem se přesvědčil, řada údajů na internetových stránkách vůbec neodpovídala realitě tak, jak ji prezentovaly některé firmy. V tomto směru mi velmi pomohly informace od místních obyvatel, tiskové zprávy a především spolupráce se zástupci vybraných firem. Územím Sedlčanska se přímo zabývala diplomová práce Jančáka (1991) a magisterská práce Benešové (1998). Oba autoři se zaměřili na zemědělství a z jejich prací a z poznámek předmětu geografie ČR jsem čerpal v kapitole věnované zemědělství. Cenným zdrojem historických informací o Sedlčansku byl pan Páv, spolupracovník Městského muzea Sedlčany, a také kniha bratří Smrčků (2005), která pojednává o voražení na Vltavě.

7. FYZICKO GEOGRAFICKÉ PODMÍNKY VYMEZENÉHO ÚZEMÍ

Rozloha ORP Sedlčany je 44 858 hektarů. Zemědělský půdní fond roku 2000 tvořil 69,4 % rozlohy a lesní pozemky zabíraly téměř 28 % (obr. 2), což je v rámci Česka podprůměrná hodnota. Ve srovnání se Středočeským krajem je zde vysoký podíl trvalých travních porostů a také vodních ploch.

Obr. 2: Struktura druhů pozemků na Sedlčansku roku 2000

Zdroj: Správní obvody obcí s rozšířenou působností - Středočeský kraj 2004 (www.czso.cz)

Oblast Sedlčanska patří geomorfologicky ke Středočeské pahorkatině a představuje velmi členité území s pestrým reliéfem. Na jihovýchodě se kopce zvedají do výšek kolem sedmi set metrů nad mořem a je to jedna z nejvyšších částí Středočeské pahorkatiny (Javorová skála 723 m. n. m.). Území je tvořeno především žulami, jejichž zvětráváním vznikly zajímavé útvary (Husova kazatelna, Vrškámen...), tato převažující hornina se stala hojně používaným stavebním materiálem. Jak je uvedeno v mapě Středního Povltaví, „Těžba a zpracování kamene byly pro místní obyvatele jedním z nejvýznamnějších odvětví.“ (Střední Povltaví-Zvíkov a Orlík). Na jihu území se nachází malá krasová oblast poblíž obce Petrovice, kde se těží vápenec. Další přírodní zajímavostí je národní přírodní památka Drbákov-Albertovy skály s typickou květenou Povltaví. Územím protékají dva větší potoky Brzina a Mastník, které se vlévají do Vltavy. Na jejich tocích vznikla v minulosti řada mlýnů. Území je poznamenáno aktivitou známého rybníkáře Jakuba Krčina, který zde rozesel řadu rybníků, z nichž největší je Musík.

Sedlčansko je z klimatického hlediska rozděleno na dvě podnebné oblasti. Území přiléhající k Vltavě jsou teplejší (průměrná teplota v červenci je 17-18 °C, v lednu -2--4 °C) a srážkově chudší (500-600 mm. za rok) než jihovýchod. Oblast kolem Javorové skály má drsnější klima, je srovnatelná se šumavským podhůřím nebo s Brdy. Proti Sedlčanům je zde teplota v červenci nižší o 2-3 °C a v lednu o 1-2 °C.

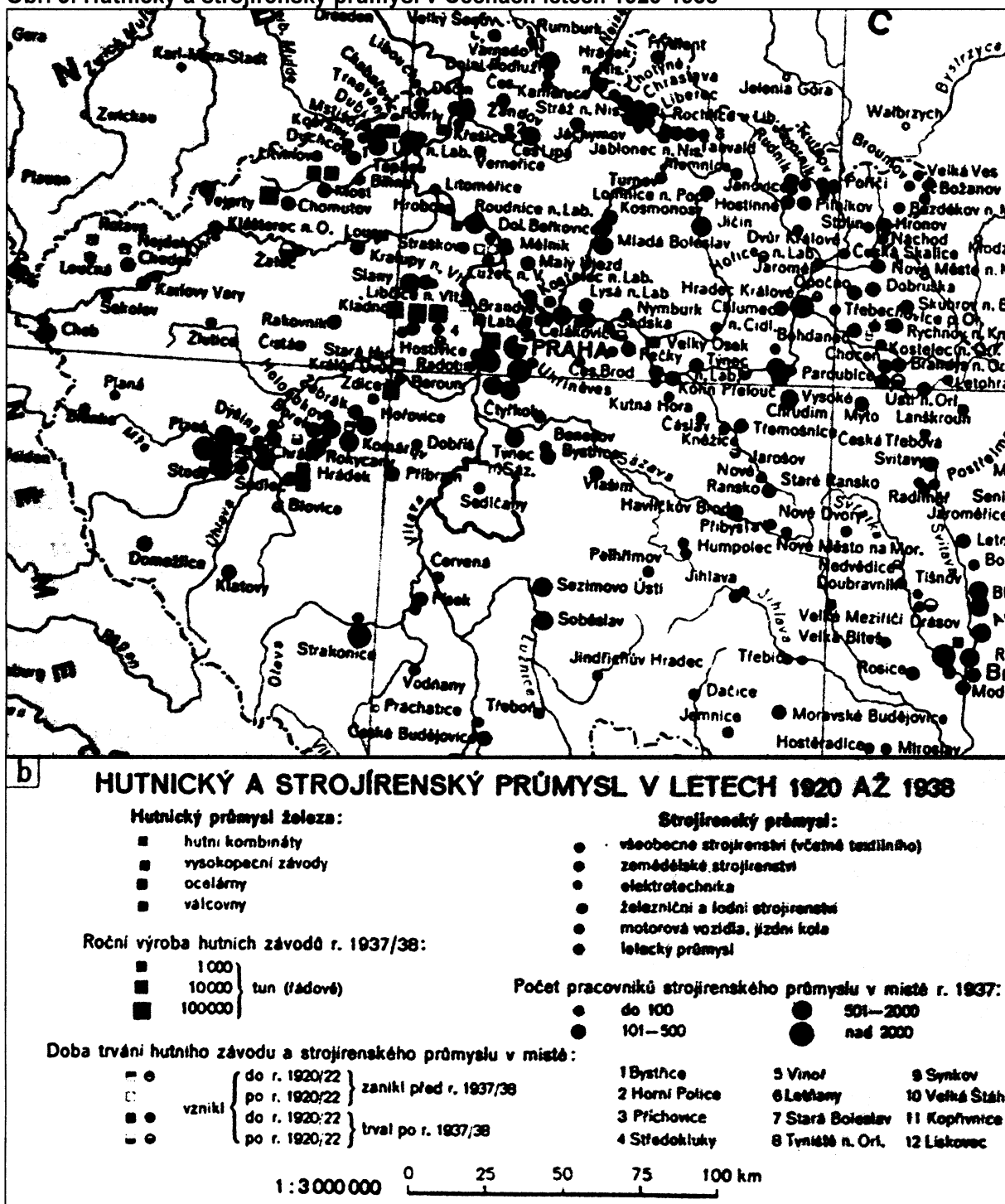
8. PROMĚNY ÚZEMÍ SEDLČANSKA V HISTORII

S ohledem na omezený rozsah bakalářské práce se nezabývám obsáhle dávnou historií oblasti, ve stručnosti uvedu jen nejdůležitější fakta. O středověkém významu Sedlčan svědčí raně gotický kostel sv. Martina, v 17. století plnily Sedlčany roli krajského centra "Vltavska". Město bylo obchodním a řemeslnickým centrem oblasti a těžilo z polohy poblíž Vltavy. Řeka bývala dopravní tepnou spojující jižní Čechy, což byla zásobárna dřeva, s Prahou i Hamburkem, kde se dřevo zpracovávalo. 19. století však znamenalo pro Sedlčany stagnaci. Říční plavba zaznamenávala úpadek a zaostávání v budování dopravní sítě se podepsalo na celkovém zaostávání celé oblasti. Tento úpadek poněkud zmírnilo nové okresní zřízení z roku 1848 spojené s novou administrativní funkcí města.

Před průmyslovou revolucí byly rozdíly mezi regiony mnohem menší, lokalizace tehdejšího manufakturního průmyslu a řemesel byla úzce spojena se zdroji surovin a energie (nejprve dřevo a voda), ale s rozvojem železnice a těžby uhlí a ostatních surovin se zájem kapitálu i ekonomický rozvoj přesunul jinam (Mareš, 1988). To je i případ Sedlčanska, které prodělalo největší rozmach průmyslové výroby již v 18. století, ale s postupným nahrazováním dřeva uhlím se ekonomický zájem přesunul jinam a později již pouze stagnovalo. Poměrně blízko Sedlčan to byla Praha a Plzeňsko, kde se rozvíjela rozmanitá ekonomická činnost, díky těžbě rud bylo mnohem významnější také sousední Příbramsko. V národním měřítku to byla celá severní polovina Čech. Jednou z mála surovin, kterou mohl region Sedlčan poskytnout v dostatečném množství, byl stavební kámen, což ve stavu rozvíjející se industrializace rozhodně nestačilo.

S postupující průmyslovou revolucí, rozšiřováním železniční sítě a změnami ve využívání energetických zdrojů se ještě výrazněji prohloubila regionální diferenciacce a tržně hospodářská selekce spojená s pronikavými změnami ve vývoji obyvatelstva a osídlení (Häufler, 1966). Např. v prostoru mezi Plzní, Kladnem a Prahou došlo v návaznosti na těžbu černého uhlí a železné rudy k prudkému průmyslovému rozvoji, zejména hutnictví a strojírenského průmyslu (obr. 3).

Obr. 3: Hutnický a strojírenský průmysl v Čechách letech 1920-1938

Pozn: zvýrazněn je tehdejší okres Sedlčany (upraveno autorem)

Zdroj: AČSD

Za první republiky byla pro sledované území typická drobná řemeslná činnost, která se koncentrovala více pouze do Sedlčan, a to v oborech jako textilní a kožedělní výroba, drobné strojírenství (nožířství), ale i výroba zemědělských strojů a slévárna. Jednalo se o malé provozy s nízkým počtem zaměstnanců (do padesáti pracovníků). Kromě Sedlčan byl významný ještě pivovar na Vysokém Chlumci, několik pil u řeky, navazující dřevovýroba a drobný potravinářský průmysl (mlýny, výroba technických tuků a maziv, lihovary). Z výčtu

ekonomických aktivit je vidět, že výrazně souvisely s místními zdroji a potřebami a jednalo se převážně o spotřební průmysl. Ke koncentraci nových odvětví docházelo i v ostatních oblastech čs. státu, zároveň docházelo k poklesu zaměstnanosti v těžbě i v hutnictví a zemědělství a nárůstu sektoru služeb. Tehdejší stav koncentrace průmyslu by se dal zjednodušeně popsat jako koncentrace na makroúrovni a rovnoměrnost rozložení na lokální úrovni (Mareš, 1988, Hampl-poznámky).

Celá oblast jižně od osy Plzeň-Kladno-Praha byla znatelně méně industrializovaná (známá dualita Čech), měla větší podíl zemědělského obyvatelstva (52-64 procent populace tehdejšího okresu Sedlčany) a vykazovala také vyšší podíl starých lidí. Přesto mělo Sedlčansko kladný přirozený přírůstek. Důsledkem takového stavu byla migrace, která byla reakcí na polarizaci prostoru, způsobené mohutným rozvojem v oblastech mimo Sedlčansko a většiny jižní poloviny Čech. Na jedné straně odsávala nejschopnější pracovníky v produktivním a plodném věku, na straně druhé byla regulačním mechanismem, který udržoval ekonomickou a sociální rovnováhu (nízká nezaměstnanost, relativně malý podíl chudých obyvatel). Hlavní proudy ze Sedlčanska směřovaly především do Prahy a částečně také do hnědouhelných pánví v severních Čechách. Musím ještě poznamenat, že ve srovnání s oblastmi jižně od okresu Sedlčany bylo tehdejší Sedlčansko průmyslovější, a to jak v relativním tak v absolutním pohledu (měřeno počtem pracovníků). Byla to přechodná oblast mezi průmyslovým severem a zemědělským jihem.

Za druhé světové války byl roku 1943 zřízen v oblasti Sedlčanska německou armádou vojenský výcvikový prostor, a obyvatelé města i jeho blízkého zázemí byli nuceni vystěhovat se. Toto rozhodnutí pro Sedlčany znamenalo ztrátu obyvatelstva ve prospěch okolních obcí (Sedlec, Krásná Hora, Petrovice, Votice). I přes rozpad tehdejšího okresu a ztrátu administrativní funkce zůstaly domy v poměrně dobrém stavu, ale po válce přišli zčásti i noví lidé, kteří mnohdy ani netušili, co se s celou oblastí stalo. To, že nebyli s tímto územím spjati, se dle mého názoru negativně projevilo na poválečném společenském a hospodářském vývoji. Fakt, že zde byl zřízen vojenský prostor, svědčí o malé důležitosti této oblasti pro hospodářství, ale roli zde hrála i výhodná poloha blízko Praze a Vltavě.

Po roce 1948 se začaly uplatňovat úplně jiné principy lokalizace průmyslu. Především se začala zohledňovat politická a vojensko-strategická hlediska, která byla upřednostňována před ekonomickými. Na národní úrovni se to projevilo přesunem průmyslového těžiště ze severních Čech na Moravu a západní Slovensko. Vývoj hospodářství v tomto období by se

zjednodušeně dal popsat vztahem dekoncentrace na makroúrovni a koncentrace na mikroúrovni (především do okresních měst) (Hampl, Gardavský, Kühnl 1987).

Kromě územních přesunů se změnila i struktura tehdejšího průmyslu. Začaly se preferovat obory náročné na pracovní sílu a suroviny, především hutnický a strojírenský průmysl, a spotřební průmysl stagnoval. Protože neexistovala racionální územní dělba práce, jak říká Mareš: „Závody vyrábějí vedle sebe..., ale jako konkurenti v čerpání místních, většinou již omezených, zdrojů.“ (Mareš, 1988, s. 195) zvýšila se měrná spotřeba surovin i energie a také výrazně vzrostla dojížděkovost (jedna z největších na světě).

Své tradice si Sedlčany zachovaly i přes nepříznivý chod dějin, ale ke změnám zde také došlo. Především se změnila vlastnické poměry a velikostní a odvětvová struktura podniků (příloha 2). Se zánikem soukromého vlastnictví a zaváděním velkovýroby vzniklo Kovodružstvo Sedlčany (KDS), rozšířily se mlékárny a v šedesátých letech vyrostly Sedlčanské strojírny, které byly velkým zaměstnavatelem, ale neměly zde žádnou tradici (viz dále).

Závažné negativní důsledky přinesla Sedlčansku, stejně jako jiným regionům, reforma krajů a okresů z roku 1960 spojená s vyhlášením socialistické ústavy a změnami administrativních hranic. Do roku 1960 si Sedlčany ještě podržely úlohu okresního města, ale jejich území bylo již okleštěno o Voticko. Po reformě v roce 1960 bylo Sedlčansko zahrnuto do okresu Příbram, což znamenalo přesun okresního úřadu a dalších úřadů pryč ze Sedlčan. S Příbramí oblast spojila kvalitní silnice č. 18, jejíž kostra byla z vojenských důvodů zčásti vybudována již před druhou světovou válkou. Sedlčansko mělo dříve mnohem silnější vazby s oblastmi dále na východ (Votice, Sedlec). Svědčí o tom především změny administrativního členění a vývoj dopravní sítě. Spojení s Příbramí bylo dlouho velmi špatné (viz AČSD, list 24 d) a železnice z Prahy do Českých Budějovic byla významnější. Výrazným zásahem byla stavba přehrad, která měla velké dopady na region, ale tím se zabývám více v kapitole věnované dopravní síti.

Období po rozpadu socialistického bloku je velmi složité, pokusím se zmínit alespoň ta nejdůležitější fakta. Do roku 1989 se komunistům podařilo industrializovat většinu území České republiky na úrovni okresů včetně Slovenska. Nerespektování lokalizačních faktorů, možností daného území a strnulost při zavádění inovací způsobily, že Československo se začalo potýkat s vážnými ekologickými problémy, které si ponese ještě velmi dlouho. Vyvrcholením neúnosné situace byl v Československu 17. listopad roku 1989.

Pro Sedlčansko se jeho periferní poloha a slabost stala v období socialismu paradoxně výhodou. Nebyl zde dostatek pracovních sil a surovin, aby zde vznikl nějaký mamutí podnik, a bariéru pro lokalizaci těžkého průmyslu tvořila rovněž slabá dopravní a technická infrastruktura. Naštěstí nedošlo na Sedlčansku k realizaci uvažované těžby zlata a uranu a zdejší krajina tak byla ušetřena nevyhnutelným následkům těžby (viz AČSSR list 9).

Po roce 1989 byly mezi Českou republikou a vyspělými státy velké rozdíly, proto byly snahy zásadních a rychlých změn k nápravě těchto nedostatků. Souhrou mnoha faktorů se přechod k vyspělejším státům výrazně zpomalil, přestože mělo Česko pro řešení nahromaděných problémů a deformací příznivé podmínky. Jednak to byly podmínky uvnitř Česka - Kopačka (2000) vidí příčiny v „nepřekonané politické, hospodářské a regionální inerci, v nezkušenosti i úmyslu.“ (Kopačka, 2000, s. 34). V období socialismu sílila tendence koncentrace do velkých podniků monopolního charakteru, které se po pádu železné opony snažily zachovat si své postavení. Převážila tendence preferencí individuálních a skupinových zájmů nad obecnými (Kopačka, 2000). Mimo vnitřní situace významně působily také vnější okolnosti.

V první řadě mám na mysli globalizaci (Sýkora, 2000). Vyspělé země nabraly nové trajektorie rozvoje, ale Česko nebylo schopno je následovat, protože v 90. letech muselo řešit závažné problémy spojené s transformací (Kopačka, 2000). Další významnou okolností byla snaha České republiky a dalších států vstoupit do Evropské unie. Výrazný tlak ze strany EU přinutil představitele ČR k mnoha pozitivním změnám, které byly předpokladem pro přijetí.

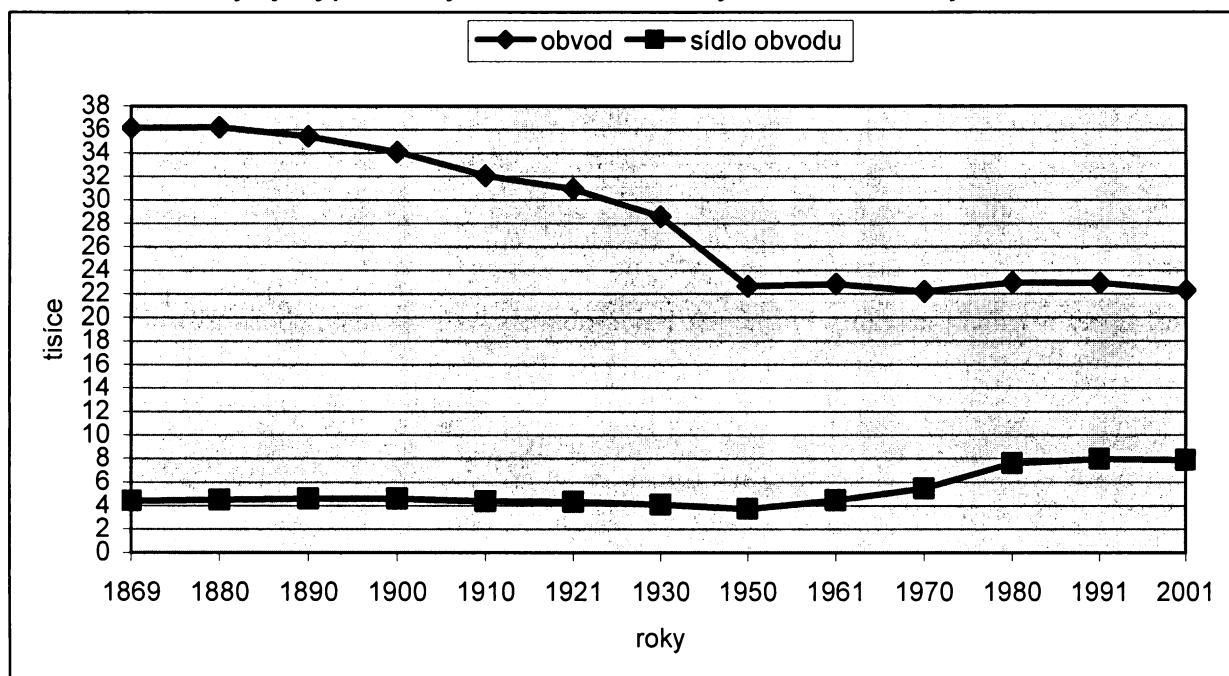
Území Sedlčanska se nestalo závislým na jednom velkém podniku, jehož kolaps by způsobil problémy v celém regionu. Politické a společensko-ekonomické změny po roce 1989 však byly natolik převratné a hluboké, že zasáhly i Sedlčansko. Regionální a strukturální dopady transformace na místní hospodářství dokládám rozdílným vývojem podniků, blíže v kapitole 9.4. Intenzitu transformačních procesů a hloubku problémů však nelze v žádném ohledu srovnávat s jádrovými oblastmi průmyslového rozvoje za socialismu (Mostecko, Kladensko, Ostravsko apod.), ale ani se sousedním mikroregionem Milevsko, kde změny po roce 1989 přinesly velké problémy pro závod vzduchotechnických zařízení (ZVVZ) s více jak 2000 pracovníků.

9. HOSPODÁŘSKO GEOGRAFICKÝ PROFIL VYMEZENÉHO ÚZEMÍ

9.1. VÝVOJ OBYVATELSTVA A STRUKTURY OSÍDLENÍ

Vývoj a struktura obyvatelstva a sídelní struktury je vždy výsledkem obecných tendencí a změn v dané době a v celé zemi. Do značné míry zde působí dlouhodobý historický vývoj sledovaného území, jeho geografická poloha, podmínky a charakter, zejména však hospodářský profil (Häufler, 1966). To vše je ale také zpětně ovlivňováno obyvatelstvem.

Obr. 4: Dlouhodobý vývoj počtu obyvatel v ORP Sedlčany a městě Sedlčany

Zdroj: Retrospektivní lexikon obcí Středočeského kraje 1869 až 2001 (www.czso.cz)

Sedlčansko představuje jako typická periferní oblast populačně slabé území s nízkou hustotou zalidnění. Již od 19. století bylo Sedlčansko vystěhovalecké a stále zaznamenávalo úbytek obyvatel (obr. 4 a příloha 3). Jediná oblast, která obyvatelstvo získávala bylo město Sedlčany (přílohy 4,5). Obyvatelstvo odtud vždy odcházelo za pracovními příležitostmi, ale v 90. letech se změnil postoj lidí ke způsobu života a životnímu prostředí. Kvalitní životní prostředí, relativně neporušená krajina, to jsou hodnoty, které se dostávají do popředí a které Sedlčansko může nabídnout. Proto v 90. letech zaznamenávalo kladné migrační saldo (tab. 1).

Tab. 1: Základní údaje o populaci ORP Sedlčany, 1991 - 2003

Rok	Živě narození	Zemřelí	Přírůstek stěhováním	Celkový přírůstek	Střední stav	Hustota zalidnění
1991	291	398	-1	-108	22 903	51,1
1992	255	334	37	-42	22 828	50,9
1993	251	326	15	-60	22 777	50,8
1994	231	294	-2	-65	22 715	50,6
1995	234	311	14	-63	22 651	50,5
1996	230	315	55	-30	22 604	50,4
1997	205	338	-31	-164	22 507	50,2
1998	198	287	74	-15	22 418	50,0
1999	196	333	110	-27	22 397	49,9
2000	208	287	41	-38	22 364	49,9
2001	199	293	-35	-129	22 232	49,6
2002	203	308	14	-91	22 122	49,3
2003	200	276	34	-42	22 055	49,2

Zdroj: Správní obvody obcí s rozšířenou působností - Středočeský kraj 2004 (www.czso.cz)

Věková struktura obyvatelstva správního obvodu Sedlčany je sice ve srovnání s okolními obvody mladší (rozdíly jsou spíše kosmetické), od roku 1991 však stárne (tab.2). Hlavní tendencí vývoje a změn věkové struktury v následujících letech bude vstup silných ročníků do produktivního věku doprovázený početně slabou nejmladší generací. Vlivem nízké míry porodnosti a stárnutí obyvatelstva je základním znakem v průběhu 80. a 90. let úbytek obyvatelstva přirozenou měnou, ale v devadesátých letech byl zmírněn kladným migračním saldem.

Tab. 2: Věková struktura obyvatelstva (%)*

	0 - 14		15 - 64		65 +		Index stáří ¹⁾		Průměrný věk 2003
	1991	2003	1991	2003	1991	2003	1991	2003	
Středočeský kraj	20,4	15,3	66,2	70,6	13,4	14,2	65,7	92,8	39,7
z toho správní obvod:									
Dobříš	20,8	15,6	66,8	70,4	12,4	14,0	59,6	89,9	39,5
Příbram	21,6	15,0	67,4	70,9	11,1	14,1	51,4	94,3	39,5
Sedlčany	22,3	15,8	64,2	70,2	13,6	13,9	60,9	88,0	39,1
Votice	20,7	14,6	63,9	69,4	15,4	16,0	74,4	110,0	40,4
Milevsko	20,6	14,7	66,2	66,9	13,2	15,7	64,1	10,7	40,3

¹⁾ data se vztahují k 3. 3. 1991 (SLDB) a k 31. 12. 2003

¹⁾ počet obyvatel ve věku 65 a více let připadajících na 100 dětí ve věku 0 - 14 let

Zdroj: Správní obvody obcí s rozšířenou působností - Středočeský kraj 2004 (www.czso.cz)

Charakteristiky obyvatelstva správního obvodu Sedlčany dokresluje spolu s obvodem Votice nejnižší podíl obyvatel se středo- a vysokoškolským vzděláním ve Středočeském kraji (příloha 6). I na Sedlčansku a Voticku platí, že se obyvatelstvo s vyšším vzděláním koncentruje do měst. Nelze je však porovnávat s Příbramí a Dobříší, jenž mají při své velikosti a významu přirozeně vyšší podíl vzdělanějších obyvatel než zbývající tři obvody.

Z tab. 3 sice vyplývá, že mezi lety 1991 a 2001 došlo k nárůstu podílu vysokoškolsky vzdělaných, ale podíl na Sedlčansku rostl pomaleji (+1,3 procentního bodu) než v kraji, stejně tak na Voticku (+1,2 %). Přesto měly tyto oblasti celkem slušnou dynamiku přírůstu v porovnání s Milevskem (+1,1 %).

Tab. 3: Nejvyšší ukončené vzdělání obyvatelstva (patnáctiletí a starší)

	2001		1991	
	SŠ s maturitou	VŠ	SŠ s maturitou	VŠ
Středočeský kraj	24,4	7,0	21,6	5,1
v tom správní obvod:				
Dobříš	21,6	6,5	18,9	5,2
Příbram	26,5	7,2	24,6	6,5
Sedlčany	21,4	4,9	18,1	3,6
Votice	21,3	3,9	17,1	2,7
Milevsko	23,9	5,6	21,3	4,5

¹⁾ v roce 1991 se vědecká příprava nezjišťovala

Zdroj: Správní obvody obcí s rozšířenou působností - Středočeský kraj 2004 (www.czso.cz)

Největší obcí je město Sedlčany, kde žilo roku 2003 7850 obyvatel. Ve druhém městě správního obvodu, kterým je Sedlec-Prčice, žilo roku 2003 2870 obyvatel. Pro Sedlčansko a především pro Voticko je typická rozdrobená struktura osídlení, svědčí o tom podíl obyvatel v nejmenších obcích a vysoký počet částí obcí (176 u Sedlčan a 145 u Votic). Nejmenší obce mají na Voticku největší váhu, jejich podíl na celkovém obyvatelstvu obvodu se ale snížil. Je zajímavé, že na Sedlčansku došlo mezi lety 1991 a 2003 k velkému nárůstu podílu obyvatel žijících v nejmenších obcích (tab. 4). Přesto se sídelní struktura sedlčanského obvodu vyznačuje vyrovnanými podíly obyvatel ve všech sledovaných kategoriích.

Tab. 4: Základní charakteristiky vývoje osídlení (přepočteno na územní strukturu k 31. 12. 2003)

	Obce s počtem obyvatel						Podíl obyvatelstva v obcích (%)					
	do 999	1000 - 4999	5 000 a více	do 999	1000 - 4999	5 000 a více	do 999	1 000 - 4 999	5 000 a více	do 999	1000 - 4 999	5000 a více
	1991 ¹⁾			2003 ²⁾			1991 ¹⁾			2003 ²⁾		
Stč. kraj celkem	976	139	31	962	152	32	31,3	24,3	44,3	30,5	26,3	43,1
v tom správní obvody:												
Dobříš	21	2	1	21	2	1	41,8	15,3	42,9	42,6	15,5	41,9
Příbram	68	6	1	68	6	1	27,0	20,9	52,1	27,4	21,5	51,1
Sedlčany	16	5	1	17	4	1	30,1	35,2	34,7	35,3	29,2	35,6
Votice	13	2	-	13	2	-	55,4	44,6	X	53,3	46,7	x
Milevsko	21	4	1	24	4	1	25,1	26,1	48,8	24,2	26,8	49,0

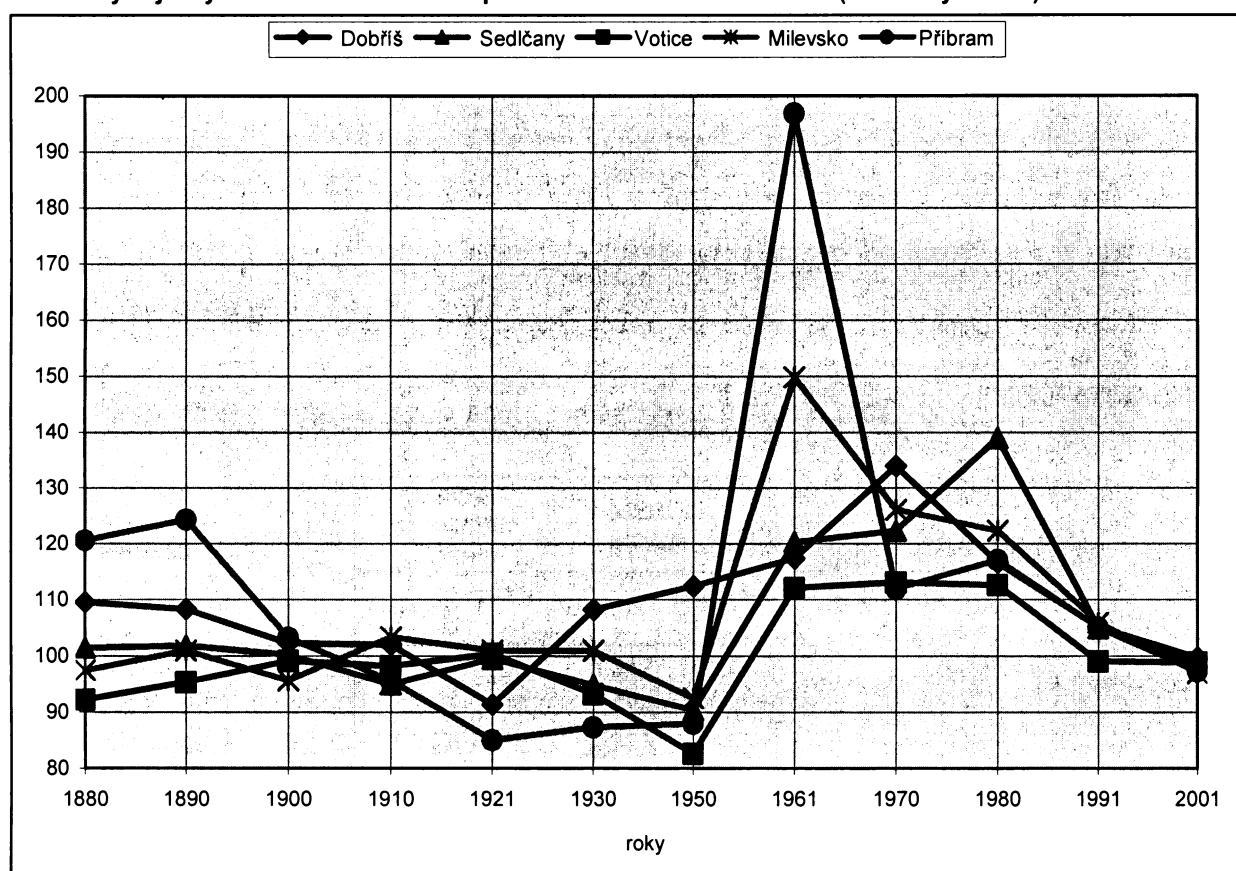
¹⁾ SLDB 1991

²⁾ bilance obyvatelstva 2003

Zdroj: Správní obvody obcí s rozšířenou působností - Středočeský kraj 2004 (www.czso.cz)

Počet obyvatel středisek správních obvodů je silně ovlivněn vnějšími podmínkami, především industrializací a s tím spojenou urbanizací. Z následujícího grafu je dobře vidět, jaký vliv měla socialistická industrializace a plánovaná bytová výstavba. Zatímco do 50. let 20. století byl počet obyvatel ve sledovaných centrech téměř stálý, tak za komunistického režimu centra výrazně přibývala. Do všech sledovaných měst byl v 50. letech umístěn velký podnik a s tím spojená bytová výstavba (obr. 5). U Votic a Sedlčan má křivka řetězového indexu populační velikosti sídel nejmenší výkyvy, a to znamená, že zde nebylo vytvořeno tolik pracovních míst jako v Příbrami nebo Milevsku. Z obrázku 5 je patrné, že tam, kde byl umístěn velký podnik, se počet obyvatel zvýšil téměř skokem.

Obr. 5: Vývoj obyvatelstva středisek správních obvodů 1880-2001 (řetězový index)

Zdroj: Retrospektivní lexikon obcí Středočeského kraje 1869 až 2001 (www.czso.cz)

9.2. HOSPODÁŘSTVÍ

Hospodářství na Sedlčansku se vyznačuje výraznými specifiky ve vazbě na polohu a geografické podmínky, hospodářské dějiny, širší zázemí a vztahy. Současný stav se utvářel působením všech okolností po dobu více než dvou století.

Význam Sedlčanska v ekonomice České republiky je okrajový, není zde žádný velký podnik (tab. 5) ani podnik strategického významu. Velikost místní ekonomiky by se dala srovnat se sousedním Milevskem nebo Dobříší, vyplývá to z relativizovaných pracovních velikostí mikroregionů, které spočetl Hampl (2005). Populačně je toto území také zanedbatelné a zemědělský potenciál místních půd je velmi nízký. Přes všechny nedostatky má Sedlčansko fungující a stabilní ekonomiku. Výhodou je blízkost důležitým dopravním trasám a především blízkost Praze jako největšímu trhu v Česku. Velké možnosti v sobě skrývá přírodní a kulturní dědictví regionu, jehož většímu využití brání nedostatečné technické zázemí a nekvalitní dopravní síť. Místní kraj je velmi malebný a dokáže přilákat mnoho turistů, ale je nutné mu věnovat potřebnou péči.

Tab. 5: Hospodářské subjekty podle počtu zaměstnanců k 31. 12. 2003

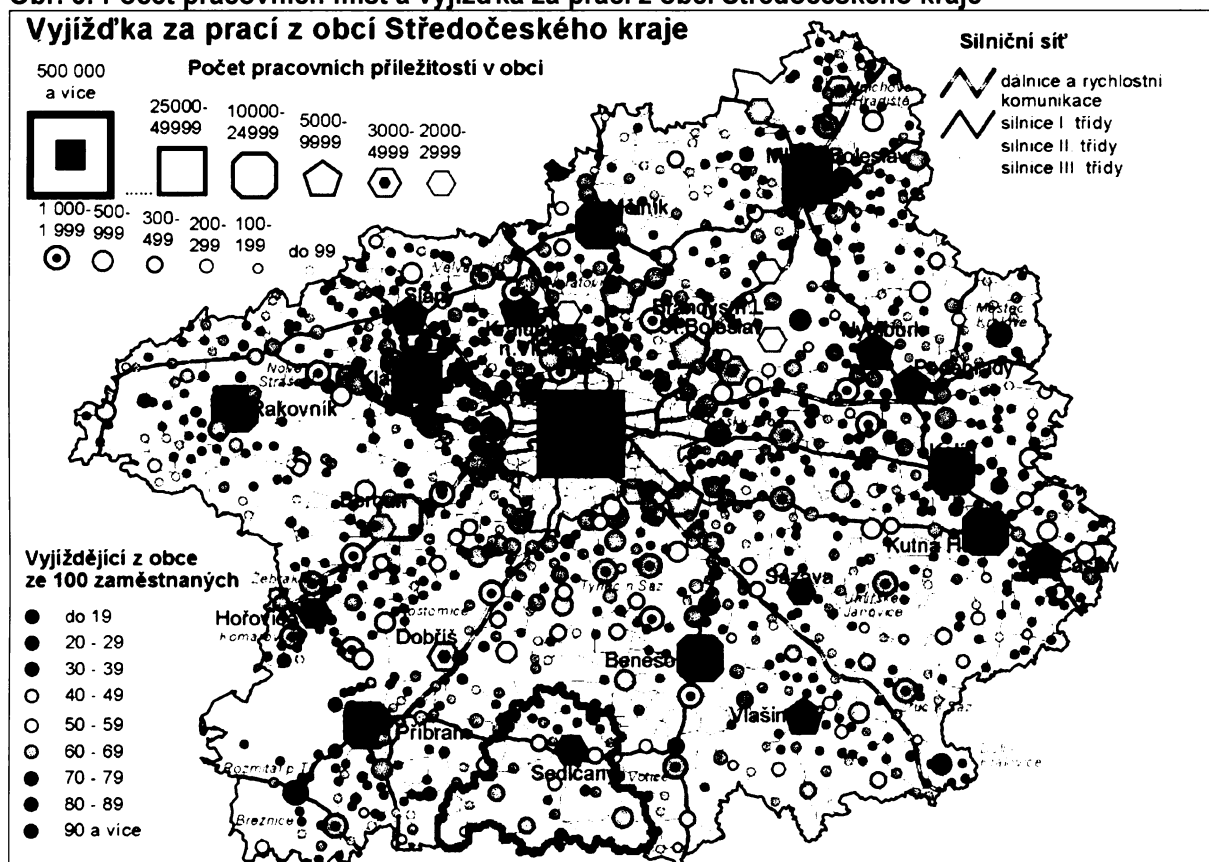
Počet zaměstnanců	Počet subjektů celkem	v tom			
		v sídle správního obvodu		v ostatních obcích	
		celkem	podíl (%)	celkem	podíl (%)
Celkem	5 126	1 809	100,0	3 317	100,0
Neuvedeno	980	336	18,6	644	19,4
bez zaměstnanců	3 575	1 247	68,9	2 328	70,2
1 – 5	410	147	8,1	263	7,9
6 – 19	90	44	2,4	46	1,4
20 - 99	63	29	1,6	34	1,0
100 - 499	8	6	0,3	2	0,1
500 - 999	-	-	-	-	-
1 000 a více	-	-	-	-	-

Zdroj: Správní obvody obcí s rozšířenou působností - Středočeský kraj 2004 (www.czso.cz)

Hospodářským centrem zkoumaného regionu jsou Sedlčany, jsou největším sídlem a představují nejvýznamnější soustředění průmyslu, obchodu a služeb. Význam mají i jiná menší sídla (Sedlec Prčice, Krásná Hora, Petrovice, Dublovice, Vysoký Chlumec...). Tam je soustředěna především zemědělská výroba a drobná průmyslová činnost, ale zdaleka

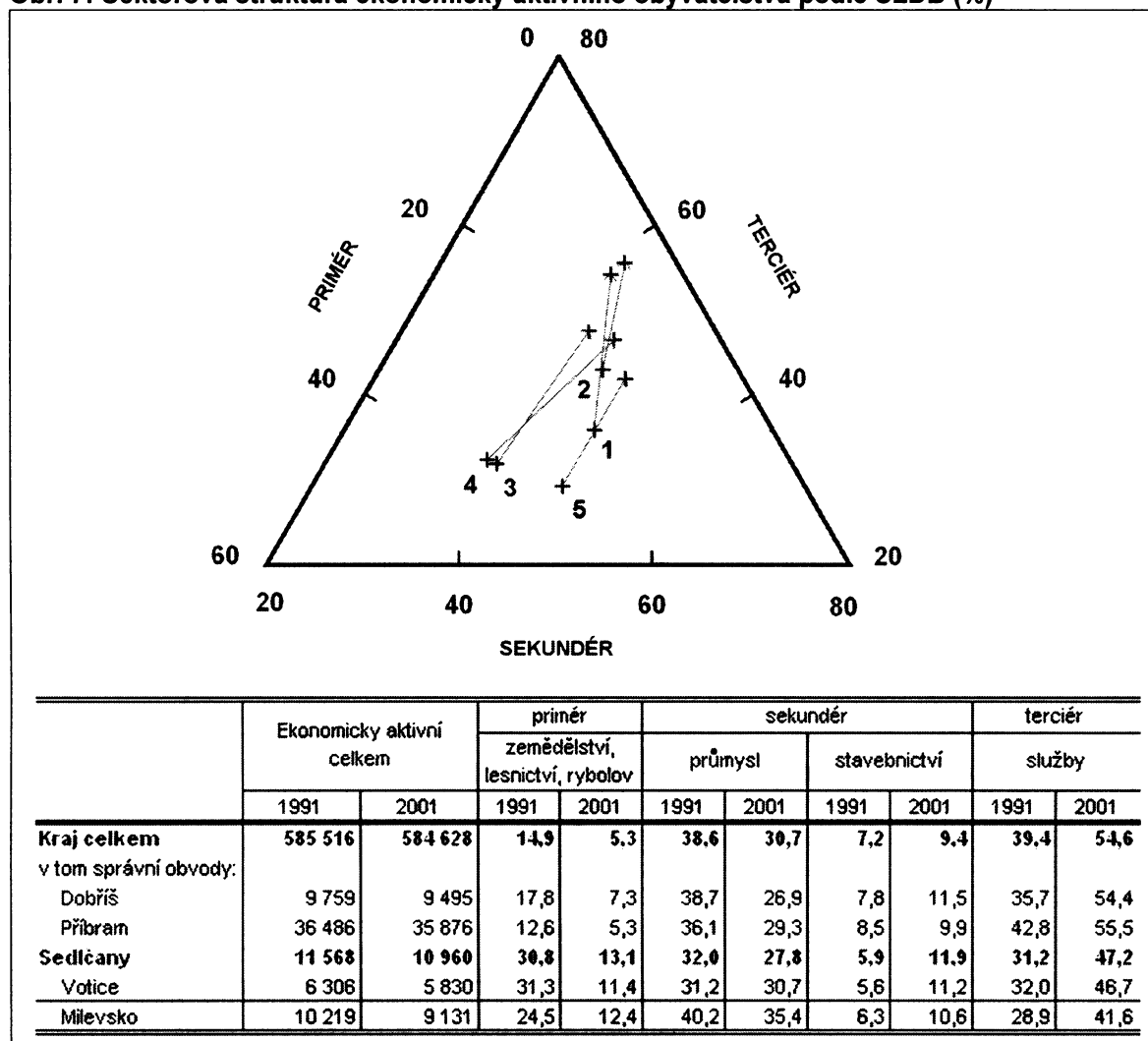
nedosahují pozice Sedlčan. Území bez větších hospodářských aktivit je jihozápad (obce Klučenice a Milešov) a také oblasti severně od Sedlčan (obr. 6).

Obr. 6: Počet pracovních míst a vyjížďka za práci z obcí Středočeského kraje

Z hlediska zaměstnanosti je v současnosti nejvýznamnější sektor služeb. S rozvojem turistiky a rekreace se dá předpokládat další zvyšování jejich podílu, ale ještě před deseti lety byly služby stejně významné jako průmysl, a na stejné úrovni bylo i zemědělství (obr. 7). Významný podíl zemědělství na zaměstnanosti se udržel dodnes, přestože tato oblast nemá vhodné podmínky. Je to tradiční poskytovatel obživy místních lidí. Podle sčítání lidu připadalo na Sedlčansku v roce 2001 na primární sektor 13,1 % ekonomicky aktivních, což byla největší hodnota ve Středočeském kraji. Mezi sčítáními 1991 a 2001 došlo k drastickému poklesu podílu zemědělství na zaměstnanosti, ale ve skutečnosti jde o pokles především na základě organizačních změn a vykazování. Ve sčítání v roce 2001 je třeba brát v úvahu navíc i metodický háček, neboť mezi ekonomicky aktivní se počítají i nezaměstnaní.

Obr. 7: Sektorová struktura ekonomicky aktivního obyvatelstva podle SLDB (%)

Pozn: 1=Dobříš, 2=Příbram, 3=Sedlčany, 4=Votice, 5=Milevsko;

čísla vyjadřují stav k roku 1991 a šipky vedou ke stavu roku 2001;

Zdroj: Správní obvody obcí s rozšířenou působností - Středočeský kraj 2004 (www.czso.cz)

Se zemědělskou výrobou je spojen i největší zaměstnavatel oblasti – Povltavské mlékárny a.s. Sedlčany. Další významné odvětví představuje strojírenský průmysl. Nejvýznamnější strojírenský podnik býval STROS Sedlčany, ale po roce 1989 se dostal do problémů. Další strojírenské podniky jsou KDS, IMF, Bioska, Kovotherm aj. K tradičním oborům přibýly i nové např. polygrafický a papírenský průmysl (Bobo blok). Po celém území je rozeseta řada lomů, z nichž několik je stále funkčních (Vysoký Chlumeč, Klučenice, Skoupý...). Další odvětví, typické pro tento region, je zpracování dřeva. Významným zaměstnavatelem je místní nemocnice a také školská zařízení.

Mezi sčítáními došlo ke zvýšení podílu služeb a stavebnictví. Podíl ekonomicky aktivních obyvatel v průmyslu se na Sedlčansku sice snížil, ale nebyl to tak velký pokles jako u Příbrami a Dobříše, kde došlo k zániku nebo útlumu výroby u řady velkých podniků (např.

rukavičkářské závody, uranové doly, kovohutě Mníšek a Příbram). Především v Příbrami pracovala řada zaměstnanců i ze Sedlčan (tab. 6). Mezi lety 1991 a 2001 se ve většině středisek kromě Prahy snížil počet pracovních příležitostí (Hampl 2005). Pokles počtu pracovních příležitostí vedl k růstu vyjížd'ky za prací (tab. 6). Výrazný vliv měl úpadek velkých závodů v Příbrami. Větší podíl vyjíždějících se přesměroval na Prahu, Příbram naopak část ztratila. V roce 2001 se nad hranici 30 dojíždějících ze Sedlčan dostaly i nové obce. V případě Dublovic a Vojkova se jedná o nové ekonomické aktivity v území (viz níže), u Benešova jde podle mého názoru o zvýšení dynamiky rozvoje. Svou roli mohou hrát i tradiční vazby Sedlčan, které byly v minulosti orientovány spíše na oblasti na východ (viz kapitola 8). Minimální vliv na Sedlčany měla města okrsků Dobříš, Milevsko a Votice, proto v tabulce 6 nejsou vůbec zahrnuty.

Tab. 6: Pracovní vyjížd'ka ze Sedlčan

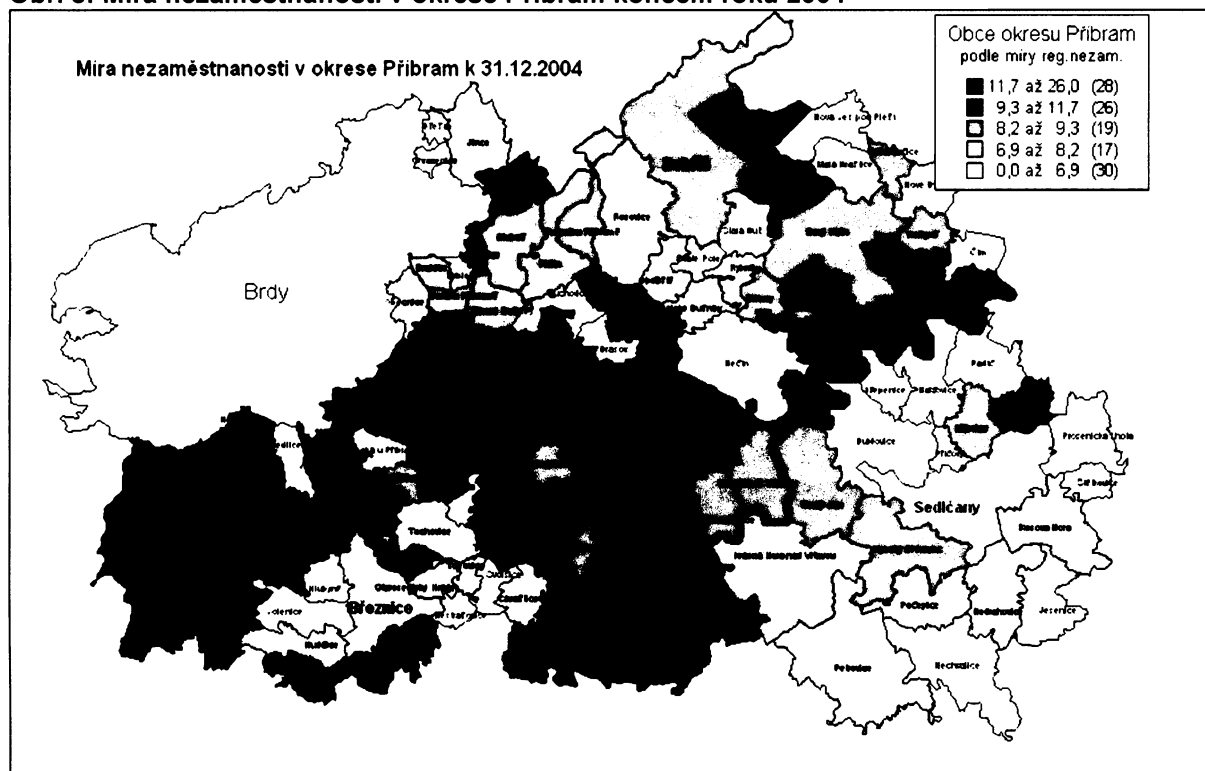
Rok	1991	2001	podíl (%) 1991	podíl (%) 2001
Příbram	199	160	20,4	13,7
Dublovice	-	48	0,0	4,1
Kosova Hora	96	60	9,8	5,2
Nalžovice	31	35	3,2	3,0
Vysoký Chlumec	60	45	6,1	3,9
v rámci okresu celkem	613	577	62,8	49,6
Praha	210	341	21,5	29,3
Benešov	-	39	0,0	3,4
Vojkov	-	40	0,0	3,4
mimo okres	361	581	37,0	49,9
Celkem	976	1164	100,0	100,0

Pozn: uvedeny pouze proudy s 30 a více pracovníky

Zdroj: SLDB 1991, 2001, Vyjížd'ka do zaměstnání a škol, okres Příbram

Míra nezaměstnanosti je dlouhodobě pod průměrem kraje, pohybuje se kolem 6,5 %, oproti ostatním obvodům je problémem především nezaměstnanost absolventů. Nejsou zde totiž lokalizovány žádné progresivní činnosti s vysokým podílem inovací a kontaktů. Nejproblémovější oblastí je jihozápad území těsně u Vltavy (obr. 8). Toto velmi špatně dostupné území má vysokou nezaměstnanost (i přes 20 %) a vyznačuje se stárnoucí populací. Jedná se sice o atraktivní a vyhledávanou rekreační oblast, ale sezónní cestovní ruch a druhé bydlení neřeší nedostatek stabilních pracovních příležitostí. Přes všechny zápory spojené s periferní polohou má Sedlčansko výhodu v diverzifikované struktuře ekonomických aktivit, které se váží na přirozený potenciál a podmínky území. Tím se stává méně zranitelným.

Obr. 8: Míra nezaměstnanosti v okrese Příbram koncem roku 2004

Pozn: ORP Sedlčany je vpravo od výrazné čáry a není zde zachycena obec Sdlec-Prčice (upraveno autorem)

Zdroj: Úřad práce v Příbrami (<http://portal.mpsv.cz>)

Rok 1989 znamenal mimo jiné návrat k původní rozmanitosti ekonomických činností, která byla typická pro první republiku, ale i k přirozenému geografickému potenciálu a funkcím, pro které má území předpoklady, i když nemusí být optimální. I Sedlčansko si nese negativní dopady z období socialistické industrializace, ale nejsou zde tak zřetelné. Nejviditelnější je vliv zemědělství na krajinu, průmyslové aktivity nebyly a nejsou takového rázu, aby výrazně znehodnocovaly toto území. Rozporuplný je vliv turistiky na Povltaví. Na jedné straně je zdrojem příjmů, na straně druhé ničí to, proč sem turisté přicházejí. Hodnoty krajinné a zdravého životního prostředí by měly být v popředí zájmu.

9.3. ZEMĚDĚLSTVÍ

Přestože se moje práce zaměřuje především na průmysl, zmíním se stručně o zemědělství, protože to je významný zaměstnavatel v této oblasti a také poskytovatel surovin pro místní zemědělský průmysl. Soustředím se na vývoj a změny v zemědělství Sedlčanska v transformaci po roce 1989 a na některé místní specifické rysy, ale nejprve krátce popíšu změny, které probíhaly v celé České republice.

Po roce 1989 se v procesu restitucí a navrácení majetku znovu změnila majetkoprávní struktura zemědělských subjektů. Změnou metodiky byla ve statistice od zemědělské výroby odloučena přidružená strojírenská a jiná činnost, která často doplňovala výrobní program zemědělských podniků. Primární sektor byl v nových tržních podmínkách a konkurenci nucen racionalizovat svou výrobu. Vlivem těchto dvou hlavních a dalších faktorů poklesl počet pracovníků v zemědělství proti roku 1990 o více jak 60 %. Cenový vývoj, růst nákladů, konkurence, ostrý střet mezi primárními producenty, zpracovateli a obchodem, to vše vedlo k poklesu poptávky. Výrazně se snížily stavy dobytka, především skotu, a tím poklesla produkce masa, mléka aj. výrobků. V ČR klesla po roce 1989 celková zemědělská produkce, zejména živočišná výroba, a zvýšil se podíl rostlinné výroby. Pokles výroby byl ale menší než pokles počtu zaměstnanců, došlo tím k růstu produktivity českého zemědělství. V předchozím socialistickém období převládala tendence nivelizace zemědělské výroby. Byly podporovány a dotovány méně úrodné a méně vhodné oblasti na úkor těch vhodnějších a deformována byla struktura plodin s potlačením přirozených produkčních schopností a oblastních podmínek. Dopady transformace po roce 1989 byly velmi selektivní.

V průběhu transformace zemědělství po roce 1989 došlo na Sedlčansku ke změnám, které se v obecných rysech podobaly situaci v podobných regionech ČR, kde je méně kvalitní zemědělská půda. Dotační politika státu preferuje přeměnu takových ploch na trvale zatravněné porosty. Tento proces sice probíhá, ale mnohdy tyto pozemky nejsou vůbec sklizeny ani spásány. Podle Benešové (1998) jsou pro oblast Sedlčanska nejdůležitější tyto podpory: přeměna zemědělských ploch na trvalé travní porosty; chov krav bez tržní produkce mléka; chov dojníc a dotace na zalesnění nevhodných ploch.

Na Sedlčansku začalo hospodařit velmi málo soukromých zemědělců, byla to vůbec jedna z nejnižších hodnot v ČR (v rámci okresu Příbram). Transformovaná ZD měla v 90. letech dominantní postavení. Ve vymezeném území je patrný trend slučování a zvětšování bývalých zemědělských družstev. Kromě ZD Krásná Hora je velké družstvo ještě v Kosově Hoře a velký podnik je i na Sedlecku. Spolu s Benešovskem tvoří celá oblast rozsáhlý komplex výroby a zpracování mléka, který zde má vzhledem ke své poloze ve středních Čechách výborné předpoklady.

V současném tržním prostředí se i u zemědělské výroby dbá na racionalitu a produktivitu, ale při zachování rovnováhy krajiny, což by měl zajišťovat vhodnými zásahy stát. Dá se předpokládat, že zemědělská výroba bude na Sedlčansku i jinde směřovat k nejefektivnějšímu

využití půdy. Vzhledem k tomu, že Sedlčansko má méně vhodné podmínky pro zemědělství a že potenciál tohoto území byl v minulosti nadprůměrně využíván, znamená to, že se zvýší důležitost role zemědělství jako údržbáře krajiny. Do budoucna lze očekávat posílení významu produkce a zpracování biomasy z přebytečných luk a pastvin jako energetického zdroje. Zde má Sedlčansko velmi dobré vyhlídky. Přes nepříznivé podmínky se v tomto regionu dá dobře hospodařit, příkladem úspěšné transformace je ZD Krásná Hora a.s.

Za úspěchy stojí schopní lidé ve vedení, o tom svědčí například i to, že předseda představenstva ing. Jiří Zelenka v roce 1995 získal ocenění manažer roku. Současný hospodářský celek vznikl postupným slučováním menších zemědělských družstev. Společnost hospodáří po sloučení se ZS Petrovice a.s. k 1. 1. 2004 na výměře 5 286 ha (roku 1989 to bylo 1840 ha) a roku 2005 zaměstnávala 216 pracovníků. Před sloučením to bylo kolem 140 pracovníků. Zisky přesáhly v roce 2004 20 milionů a v roce 2005 30 milionů korun, ale ještě v roce 2000 to bylo jenom 6,5 milionů Kč. Kapitál společnosti činí 203,042 mil. Kč. Od 1. 1. 2003 došlo ke změně právní formy ze zemědělského družstva na akciovou společnost. „Je to podnik, který je velice na úrovni, který je nadprůměrný i v rámci Evropské unie.“, vyjádřil pochvalu generální ředitel DG Agriculture Evropské komise José Manuel Silva Rodriguez (Alterová, www.agroweb.cz).

9.4. PRŮMYSL

Periferní charakter území Sedlčanska se promítl i do průmyslu. Mareš (1980) ho charakterizuje jako periferní průmyslové území v kategorii ostatní, tedy oblasti zanedbatelného průmyslového významu (příloha 7). Tyto oblasti leží v hospodářsky méně vyspělých částech republiky nebo leží na styku několika silně industrializovaných regionů a nebo jde o zemědělské regiony (Mareš, 1980). Sedlčansko splňuje od každého trochu. Tento region je obklopen průmyslově mnohem vyspělejšími oblastmi Příbramska, Benešovska a Písecka, mezi nimiž tvoří předěl (příloha 7). Sedlčansko ovšem nepatří do rozsáhlejšího území bez významnějších hospodářských aktivit, ze všech stran je obklopeno hospodářsky vyspělými oblastmi, je ostrovem bez průmyslu. Silná zemědělská tradice a odlehlost jsou typické znaky tohoto území.

Centrem oblasti jsou Sedlčany, jsou největším sídlem a zároveň nejvýznamnějším hospodářským a průmyslovým bodem. V území je pouze několik dalších lokalit s malým

průmyslovým významem. Sedlčany nevytváří žádné silnější vazby, které by je spojily s obcemi v zázemí nebo centry okolních regionů do uzlu, kolem periferního průmyslového regionu Sedlčan se vytvořil prstenec bez průmyslových aktivit (příloha 7). Jak říká Mareš: „Ostatní periferní průmyslová území jsou nevelká seskupení několika obcí kolem těch průmyslových míst, která se nevčlenila do žádného průmyslového uzlu...“ (Mareš, 1980, s. 36). Důvodem je populační slabost Sedlčan a rozdrobenost ostatních sídel v zázemí spolu se vzdáleností od okolních center. Přestože Sedlčany patří do periferní oblasti, tak v 80. letech měly 2-3 tisíce pracovníků v průmyslu a co do počtu obcí v zázemí, počtem obyvatel i rozlohou patřily k největším střediskům ve své kategorii (Mareš, 1980).

Odvětvová struktura je zde pestřejší, čímž se Sedlčansko liší od typicky periferních regionů. Rozmanitost průmyslu je největší u nejvýznamnějších sídel a čím perifernější dané území je, tím je jednostranněji zaměřené (Mareš, 1980). V periferních oblastech bývá pouze jedno významnější odvětví, na kterém stojí celý region, ovšem na Sedlčansku jsou dvě důležitá odvětví – potravinářský a strojírenský průmysl – a jsou doplněna ještě dřevozpracujícím průmyslem. Sedlčansko mělo dostatek pracovních sil, právě tak aby si mohlo dovolit rozvoj dvou nosných průmyslových odvětví, ale zároveň bylo špatně přístupné, takže sem nebyl umístěn žádný podnik, který by měl vysoké požadavky na suroviny. Průmyslové podniky nejsou velké a není jich mnoho.

Pro všechny uvedené činnosti má Sedlčansko vhodné předpoklady, suroviny poskytuje vlastní zázemí a ve výrobě nožů má tento region bohatou tradici. Struktura průmyslových podniků je i přes deformaci způsobenou obdobím komunismu velmi stabilní. V dlouhodobém vývoji se dají rozlišit dva typy podniků, které jsou zde úspěšné. Jednak ty, které se orientují na využívání místních surovin (potravinářský a dřevozpracující průmysl), jednak ty, které zde mají delší tradici (výroba nožů). Problémová je výroba zdvihacích zařízení a výtahů. Jednak si stavba haly vyžádala značnou plochu a negativně ovlivnila ráz místní krajiny, jednak zde neměla výroba výtahů žádnou tradici, také má větší nároky na suroviny.

Dnes podnik STROS zdaleka nevyužívá všechny kapacity, na které byl postaven. V areálu se usadilo několik nových firem, které se zabývají rozmanitými činnostmi, největší z nich je italská strojírenská IMF. Nutno podotknout, že příchod italské firmy by byl mnohem komplikovanější, kdyby zde nebyly žádné haly a hlavně kdyby zde nebyla strojírenská tradice, která se vznikem Sedlčanských strojíren výrazně posílila. Po roce 1989 vznikly průmyslové podniky i mimo město Sedlčany. Největší z nich je firma Bobo blok s výrobou

kroužkových bloků ve Voračicích. Je sice již v obvodu Votice, ale původně vznikla v Sedlčanech a na Sedlčany má také vliv. Jednotlivé podniky, rozebírám v kapitolách 9.4.1. až 9.4.3. Zabývám se nejvýznamnějšími průmyslovými firmami ve vymezeném území.

Průmyslová činnost se na Sedlčansku vyvíjela přirozeně s potřebami a možnostmi tohoto území. Přirozený vývoj byl zdeformován v období komunismu (zavádění velkovýroby, změny vlastnických poměrů, důraz na kvantitu...), ale dopady nejsou tak vážné. Průmysl má největší vliv v Sedlčanech, průmyslové stavby jsou viditelné ze všech příjezdových stran a ovlivnily tvář města. Nejsou koncentrované do jedné zóny, ale všechny jsou na okraji zástavby, největší je areál podniku STROS (příloha 8). Místní podniky nevytváří větší množství plynných emisí a výrazněji neznečišťují ani vodu a půdu.

9.4.1. Výroba potravinářských výrobků a nápojů

Na tradiční zemědělskou prvovýrobu navazuje v oblasti Sedlčanska průmysl. Jedná se hlavně o Povltavské mlékárny a. s., které jsou největším zaměstnavatelem na Sedlčansku a místním producentům mléka poskytují záruku odbytu. Do konce 80. let byl výkup mléka od zemědělských podniků smluvně daný a mlékárny tak vykupovaly veškeré mléko, a to i v případě, že byl suroviny nadbytek. Nebyly brány ohledy ani na kvalitu. Po roce 1989 došlo k zásadním úpravám těchto vztahů. Především se začala sledovat kvalita vykupovaného mléka. V 80. letech pracovaly mlékárny na 120 % své kapacity (Jančák, 1991). Okres Příbram byl tehdy přebytkový, mlékem zásoboval okres Beroun a mlékárenské výrobky byly vyváženy především do Prahy, ale i do jiných částí ČR.

Výroba byla v Sedlčanech zahájena v roce 1950 a zpočátku byla pouze ruční. Roku 1953 vznikl národní podnik Mlékařské závody v Sedlčanech (součástí i mlékárna v Příbrami). Mezi roky 1963 - 1991 patřila mlékárna podniku Laktos. V roce 1992 se firma přeměnila na akciovou společnost Povltavské mlékárny a od roku 1996 je jejím majoritním vlastníkem francouzská skupina Bongrain (vlastní téměř 95 % akcií). Ta vlastní v Česku ještě mlékárnu v Hodoníně a v současnosti patří mezi tři nejvýznamnější sýrařské firmy v Česku. Po vstupu zahraničního investora se zmodernizovala výroba a byla tak dosažena vyšší kvalita i produktivita práce, byla zahájena také rozsáhlá reklamní kampaň.

Podle klasifikace OKEČ se Povltavské mlékárny zabývají provozem mlékáren, výrobou másla a sýrů. Po vstupu společnosti Bongrain bylo na trh uvedeno již několik nových výrobků

a stále přichází s invencemi (nové druhy a příchutě sýrů, nová balení). Mezi nejznámější výrobky Povltavských mlékáren patří Sedlčanský hermelín, Lučina a nově Tartare a Vltavín. Povltavské mlékárny v žebříčku hodnocení plísňových sýrů představují špičku. Podnik má dva provozy, jeden v Sedlčanech a druhý v Příbrami. Počet zaměstnanců se od roku 1999 (297 zaměstnanců) do roku 2003 (438 lidí) stále zvyšoval, ale v roce 2004 došlo k poklesu na 419 pracovníků.

O vzestupu mlékáren po vstupu investora svědčí i hospodářské výsledky firmy. Roku 1995 byl obrat 580 milionů, ale roku 2003 to bylo již 1270 milionů. Firma si výrazně polepšila v žebříčku firem, když se dostala podle obratu z 577. místa v roce 1994 na 367. místo roku 2000 a 348. místo roku 2002 (100 nej..., 1995, s. 54, 2001, s. 29, 2003, s. 29). Roku 2002 byl zisk firmy 93 milionů Kč a 2003 81 milionů Kč, pro srovnání v roce 1994 dosahovala firma zisku kolem 19 mil. Kč.

O rozvoji Povltavských mlékáren svědčí i vývoz, který v roce 2003 směřoval na Slovensko a do Dánska. Do obou zemí vyvezla firma výrobky za 22 milionů Kč. Nedávno jsem zjistil, že firma Bongrain se na český trh snaží proniknout se svými výrobky, konkrétně to byl sýr Tartare, který se pod stejným názvem vyrábí i v Sedlčanech. Společnost se netají tím, že chce expandovat ve střední Evropě. Povltavské mlékárny jsou zdravá firma se silným zázemím a dobrou pozicí na trhu. Pro periferní sedlčanskou oblast jsou nesporným přínosem, představují stabilitu a rozvoj.

Další známou firmou potravinářského průmyslu na Sedlčansku je tradiční výroba piva na Vysokém Chlumci. Místní pivovar byl založen roku 1466. V okolí byl největším a také se jako jediný udržel až dodnes. Po roce 1989 byl vrácen šlechtickému rodu Lobkowiczů a roku 1992 znovu obnoven. Roku 2000 zde pracovalo 58 zaměstnanců a obrat se koncem 90. let pohyboval kolem 80 milionů korun. V poslední době se firmě daří exportovat své výrobky do zahraničí, například do Německa, Itálie, Švédska, Finska, USA. Na vývoz šlo podle vyjádření majitelů přes 50 % výroby.

9.4.2. Strojírenství

9.4.2.1. *Výroba nožířských výrobků*

Nožířská výroba má v Sedlčanech dlouhou a hlubokou tradici. Poprvé je písemně doložena již na konci 16. století, kdy město patřilo pod panství významného českého rybníkáře Jakuba Krčina z Jelčan. Sedlčanské nožířství dnes reprezentuje závod, který je známý v České republice i v mnoha evropských zemích pod značkou KDS.

Přímým předchůdcem nožířského kovodružstva bylo Rebcovo nožířství. Kovářský rod Rebců je zaznamenán v místních cechovních knihách již od 18. století. Před první světovou válkou pracovalo ve firmě na patnáct zaměstnanců. Výrobky byly vyhlášené mistrovskou kvalitou. Kromě nožů se rozšířila výroba žiletek „Rebec“, která byla později převedena do zdejší žiletkárny. V dobách znárodnování a útlumu soukromého podnikání se zdejší výrobci spojili a k 1.1.1951 vytvořili výrobní družstvo Kovodružstvo Sedlčany, které se stalo následovníkem firem Vilém Rebec a nožířství Benešov a převzalo jejich výrobní programy a zásoby materiálu. Podmínkou pro založení družstva bylo, že řízení bude v rukou dělníků, což znamenalo, že původní majitelé byli vytěsněni z vedení.

Výrobní základnu KDS tvořilo na počátku jen několik drobných řemeslných dílen v Sedlčanech a v benešovském a tábořském okrese. Jednou z prvních investic KDS byla v roce 1953 výstavba zápusťkové kovárny a o dva roky později výstavba výrobní haly na holicí čepelky. Výroba čepelky se rychle rozrůstala, ale na sklonku roku 1959 byla převedena do podniku DIU Jevíčko a KDS muselo zavést novou výrobu nůžek na manikúru. Podnik vyráběl na 120 typů výrobků, především nejrůznější typy nožů a nůžek a další pomůcky do kuchyně.

Na začátku 70.let po dvaceti letech existence zaměstnávalo družstvo již 570 pracovníků, na sklonku 80. let to bylo 637 pracovníků a objem výroby dosáhl 113 mil. korun. Původní výroba nožů stoupla stonásobně na dva miliony kusů, což představovalo 80 % domácího trhu s kuchyňskými noži a téměř sto procent s ostatním nožířským zbožím. Vývoz směřoval především do SSSR.

Po roce 1989 bylo sedlčanské družstvo donuceno v tvrdých podmínkách nové a neznámé konkurence našich i zahraničních firem maximálně využít svých technologických a personálních kapacit a nezbylo než pružně reagovat a modernizovat vnitřní struktury,

technologie i řady výrobků. KDS zaujalo s 329 zaměstnanci v roce 1998 (cca 50 % stavu před rokem 1989) přední místo mezi největšími zaměstnavateli v Sedlčanech i v celém okrese Příbram. Od pololetí téhož roku se však družstvo muselo vyrovnávat vedle dopadů prohlubující se globalizace ekonomik a změn struktury maloobchodního prodeje s výpadkem odbytišť v Rusku, krizí na německém trhu a sníženou koupěschopností domácího trhu. Vedení KDS se mimo jiné rozhodlo posílit prodej svých výrobků prostřednictvím supermarketů, což se v následujícím roce podařilo. Nejrůznější nepříznivé faktory nenarušily stabilitu firmy a pozice KDS coby největšího výrobce ve svém oboru v České republice zůstala neohrožena. Úspěchem skončilo i nemalé úsilí o získání certifikátu jakosti ISO 9002.

V roce 2003 mělo KDS 220 zaměstnanců a dalším významným krokem bylo získání certifikátu jakosti ISO 9001, který byl pro družstvo vystaven 24.1.2004. V současné době směřují snahy KDS k vývoji a výrobě nejvyšší třídy kovaných nožů, které nesou "královskou" značku KING'S ROW. Ke konci roku 2004 se počet pracovníků v podniku zvýšil na 237.

Sedlčanské nože se používají na Slovensku, v Německu, Maďarsku, Polsku stejně jako v Chorvatsku, Bosně, Slovinsku, Rusku, na Ukrajině a dokonce i v Japonsku. V průběhu své existence KDS prokázalo, že je hodno staleté nožířské tradice Sedlčanska. Dnes patří výrobou s 25% podílem vývozu a bohatým sortimentem kuchyňských a řeznických nožů, kuchyňského, řeznického, hygienického a zahradnického náčiní a speciálních nožířských výrobků k silným podnikům, jež mohou směle konkurovat všem podobně zaměřeným společnostem na celém světě.

9.4.2.2. Výroba zvedacích zařízení

Zcela odlišný vývoj představuje firma STROS. Byla založena roku 1960 a v Sedlčanech neměla hlubší tradici, ale byla založena z iniciativy několika nadšenců, nikoliv příkazem shora. Původně byl podnik součástí Rudných dolů Příbram a výrobní program tvořily důlní mechanismy, ale s rozvojem stavebnictví byly do výroby zahrnuty i stavební zdvihadla. Při příjezdu do Sedlčan od jihu jsou vidět dvě obrovské výrobní haly, které kdysi podnik celé využíval, když ještě patřil k největším zaměstnavatelům v celé oblasti (v dobách největší výroby na 1000 pracovníků), ale celý komplex vznikl postupně.

Roku 1968 se STROS stal samostatným podnikem v rámci sdružení podniků Kovohutě Praha. Součástí výrobního programu se staly prvky lehké prefabrikace systému FEAL, pro než

musela být záhy postavena nová hala ve východní části areálu (viz příloha 8). Od roku 1989 se podnik stal zcela samostatným celkem, jenž byl rozdělen na tři části (Strojírna, Feal, Stavební výroba), které byly postupně privatizovány. Pokračovatelem strojírenské výroby se staly firmy Inter Stros s.r.o. od roku 1993 a od 19. 12. 1994 Pega Lift s.r.o. Privatizace však nebyla úspěšná, proto podnik přešel pod správu Fondu národního majetku, od něhož ji roku 1999 získala firma PNP Praha. Od 1.9. 2000 firma vystupuje pod původním názvem STROS. Od roku 1993 se do provozu firmy vůbec neinvestovalo, tehdejšími majitelům na osudu firmy příliš nezáleželo a vytvořili si vlastní firmu (viz níže).

Noví majitelé v Sedlčanech mohutně investovali a nyní firma dosahuje již slušných výsledků. Bylo vytvořeno obchodní oddělení, firma má vlastní vývoj, konstrukci a technologii, pravidelně se prezentuje na výstavách a veletrzích. Podle přibližných údajů pracovalo v roce 2004 v podniku 200 pracovníků a obrat činil kolem 170 mil. Kč. Roční nárůst produkce se pohybuje kolem 20 %. Většinu výrobního programu dnes tvoří zdvihací zařízení a výtahy. Odhadem 85 % výroby šlo na vývoz, především do evropských zemí (Anglie, Benelux, Skandinávie, Rakousko, Rusko), ale i do USA a Kanady i do jihovýchodní Asie.

Část výroby „převzala“ firma Pega Hoist s.r.o. se sídlem v Dublovicích. Byla založena roku 1994, obrat firmy byl 100 mil. Kč roku 1997, o dva roky později již 140 mil. Kč při stejném počtu 63 pracovníků. Náplní její práce je výroba, montáž a rekonstrukce výtahů a zdvihacích zařízení a výroba dieselagregátů. Na export jde 95 % produkce, například do jihovýchodní Asie, Severní Ameriky, Austrálie, Evropy. Je patrné, že jak svým výrobním programem, tak i odbytištěm přímo navazuje na firmu STROS, resp. je jejím konkurentem.

9.4.2.3. Další strojírenské podniky

V halách zaniklého podniku FEAL se usadila firma IMF s.r.o., která byla založena jako odnož italské firmy IMF roku 1996. Zabývá se výrobou celků pro slévárny, ale v Sedlčanech vyrábí pouze jednodušší stroje a zařízení. V Sedlčanech je montážní závod mateřské firmy, řízení a software dodává zpravidla italský závod. Svoji existenci v Sedlčanech zřejmě myslí firma vážně, protože zde působí již od roku 1996 a také investuje (např. kolejový jeřáb s nosností 16 t). 95 % produkce jde na export, převážně do Itálie, firma zaměstnává asi 65 dělníků, především ze Slovenska a Ukrajiny, a asi 20 zaměstnanců tvoří vedení. Objem produkce činil v posledních letech 180 mil. Kč. Podle vlastního vyjádření je společnost IMF vedoucí světový lídr ve svém oboru.

Novou strojírenskou firmou na Sedlčansku je Zetech a.s. Podnik byl založen roku 1995 jako dceřinná firma společnosti Zemědělská technika a.s. Roku 2000 v něm pracovalo 148 zaměstnanců. Obrat firmy se v devadesátých letech pohyboval kolem 90 milionů korun. Zabývá se svářecími pracemi a výrobou náprav a podvozků, a to ve dvou provozech – v Červeném Hrádku (část obce Sedlčany) a ve Staré Huti u Dobříše. Přestože je tato firma podle počtu zaměstnanců významná, nepodařilo se mi zjistit více informací.

V Sedlčanech sídlí další kovodělné a strojírenské firmy Bioska Sedlčany s.r.o. a Kovotherm s.r.o. Náplní práce firmy Bioska je výroba líhni a technologií pro zemědělce. Firma je pravděpodobně následovník tradiční výroby zemědělských strojů, která byla v Sedlčanech již za první republiky, protože jako rok založení má uvedeno 1939/1999. Roku 2000 zaměstnávala 20 pracovníků a její výrobky jdou i na export, například do Chorvatska, Polska i Německa. Firma Kovotherm vyrábí a prodává teplovzdušná kamna na dřevo, rok založení je 1991. Ve druhé polovině 90. let zaměstnávala kolem 30 pracovníků a její obrat se pohyboval od 20 do 32 milionů korun. 70 % výroby firma vyváží do Německa.

9.4.3. Další průmyslové subjekty a aktivity v území

Kromě strojírenského a potravinářského průmyslu je na Sedlčansku zastoupen i průmysl polygrafický a papírenský. V Sedlčanech jsou tři tiskárny, z nichž největší je tiskárna Van Druck. Roku 2000 zaměstnávala 20 pracovníků, má pobočku i v Praze a prosperuje. Za úspěchem je pravděpodobně kvalitní technické vybavení této firmy, údajně totiž vlastní tiskařské zařízení, které v Čechách není časté.

Papírenský průmysl představuje firma Bobo blok, která byla založena roku 1991. Původní činností byl pouze prodej, ale postupně ji firma rozšířila. Ještě koncem 90. let měla pronajatou výrobní halu bývalých Sedlčanských strojíren a roku 1996 zrekonstruovala komplex bývalého zemědělského družstva ve Voračicích, kde vznikl jeden z nejmodernějších závodů na zpracování papíru v Čechách. Vyrábí zde kroužkové bloky a zaměstnává asi 100 pracovníků. Poloha blízko Sedlčan a napojení na kvalitní silnice i železnici je velmi výhodná, umožňuje to snadnou dojížděku i dopravu zboží. Roční obrat této firmy je asi 120 milionů Kč a ředitel firmy Václav Kabát se netají vysokými ambicemi v Česku i v Evropské unii. Firma je výrazným přínosem pro region.

9.5. DOPRAVNÍ SÍŤ A DOSTUPNOST ÚZEMÍ

Sedlčany leží cca 60 km jižně od Prahy, oblast je však veřejnými dopravními prostředky poměrně špatně dostupná. Důvodem je efektivnost veřejné dopravy a poloha mimo hlavní trasy. Nejrychlejší spojení z Prahy trvá téměř 1,5 hodiny. Význam území, poloha a obtížný terén, to jsou faktory, které ovlivnily a ztížily výstavbu silnic a neumožnily ani větší rozšíření železnice. Na druhou stranu byla oblast Sedlčanska vlivem horší dostupnosti ušetřena škodlivých vlivů dopravy a průmyslu, takže zdejší příroda je velmi dobře zachovalá. Území je protkané hustou sítí silnic druhé a třetí třídy, ale jejich kvalita je mnohdy velmi špatná. Z velké části byly vybudovány již ve dvacátých letech 20. století.

Sedlčansko leží mezi dvěma významnými silničními tahy, které spojují Prahu s jižními Čechami a směřují k hranicím Rakouska a Bavorska. Na tyto silnice se napojuje silnice první třídy č. 18, která protíná v západovýchodním směru celý okres Příbram a území Sedlčanska a spojuje Sedlčany s Příbramí a směrem na východ s prostorem u Votic. V celostátním měřítku a z hospodářského hlediska má tato trasa podružný význam, převažuje spíše hledisko vojensko strategické. Většina dopravy z Plzně na východ a opačně směřuje hlavně na Prahu nebo Písek a Tábor. Vedení silnice kolem vojenského cvičového prostoru Jince ji prodlužuje, navíc končí v prostoru Olbramovice – Votice bez pokračování dále na východ k dálnici D1. Odlišná je situace z pohledu Sedlčanska, tato silnice je hlavním pojítkem území s okolním světem a zmírňuje izolaci území s bariérou vltavského údolí a jeho perifernost. Je otázkou, jaký dopad a význam bude mít pro území Sedlčanska plánovaná dálnice D3, která má vést blíže Sedlčanům než současná silnice č. 3. Zcela určitě se zvýší přitažlivost tohoto periferního území se zachovalou krajinou pro cestovní ruch.

Z hlediska veřejné dopravy je pro ORP Sedlčany nejdůležitější autobusová doprava, především spojení s Prahou a Příbramí. Spojení s Prahou je možné autobusem i vlakem, ale převažující význam má autobusová doprava, protože vlakové spojení je delší a příliš drahé. Nejlepší spojení představuje autobusová linka přes Cholín a Štěchovice, což je silnice druhé třídy, která vznikla až s budováním slapské přehrady v 50. letech. Je možné jet i přes Příbram po kvalitnějších silnicích, takže časová ztráta není příliš velká. Spojení s Příbramí je zajištěné velkým počtem spojů, především ráno ve všední dny, cesta trvá necelých 50 minut a vede po silnici první třídy (č. 18). Veřejnou autobusovou dopravou jsou propojena prakticky všechna města a obce na území okresu.

Železniční doprava nemá z hlediska osobní dopravy pro obvod větší význam. Jak jsem již uvedl, malý hospodářský význam území spolu s obtížným terénem byl pro železnici velkou překážkou. Hlavní železniční tahy vedou mimo území, ale blízko. Z Olbramovic na hlavním železničním tahu Praha-Tábor-České Budějovice vede lokální trať končící v Sedlčanech. Železnice může sehrát určitou roli v osobní dopravě ve spojitosti s rozvojem nových ekonomických aktivit v okolí Sedlčan (firma Bobo blok), ale o tom již výše.

Pro území je specifická osobní lodní doprava, která je v letních měsících provozována na vltavské přehradní kaskádě s výjimkou Kamýcké přehrady. Provoz větších lodí se rozšířil po vybudování přehradní kaskády na Vltavě. Do roku 1954, kdy byla vybudována Slapská přehrada, byla řeka hojně využívána k vorové dopravě dřeva i jiných surovin z jižních Čech. Vrcholu dosáhla vorová plavba počátkem 20. století, ale do ústraní se dostala s rozvojem železnice. Původní plány počítaly se splavněním Vltavy až do Budějic a existovala i myšlenka propojit Vltavu s Dunajem. Po druhé světové válce byly plány přehodnoceny a pro větší lodě je Vltava splavná pouze k přehradám Štěchovice a Vrané nad Vltavou.

Výstavbou přehrad přišla oblast Sedlčanska o svůj typický ráz, řada obyvatel ztratila svoje bydliště a tradiční řemeslo. Některá sídla si naopak přestěhováním obyvatel ze zátopových oblastí populačně polepšila a nelze opominout ani rekreační a hospodářský význam nádrží.

9.6. CESTOVNÍ RUCH

Oblast Sedlčanska sice má periferní polohu, ale nachází se poměrně blízko od Prahy a od kapacitních silnic a železnice. Dostupnost v cestovním ruchu, který je založen hlavně na silniční dopravě (hlavně individuálním automobilismu), se musí chápat jinak než dostupnost ve smyslu hospodářském. Sedlčanská „periférie“ má turistům rozhodně co nabídnout. Malebná krajina spojuje zachovalé a kvalitní životním prostředí spolu s řadou kulturních a historických památek. Na jihu území se zvedá na hranicích s Jihočeským krajem jedna z nejvyšších částí Středočeské pahorkatiny, která je vhodná pro zimní rekreaci i pěší turistiku. Celá oblast je hustě protkaná turistickými trasami a během roku se zde koná řada pěších pochodů (blíže viz <http://www.mu.sedlcany.cz.>), z nichž nejznámější je pochod Praha – Přecice. Silniční síť je velmi hustá, zahrnuje především vedlejší silnice, které se skvěle hodí pro cykloturistiku.

Problémem stále zůstává vybavenost službami i ubytovacími kapacitami, ale v poslední době nabídka roste. Rozšířila se především nabídka penzionů a to i v těch oblastech, kde doposud chyběla jakákoliv ubytovací kapacita (jih a jihovýchod). Přesto se většina zařízení koncentruje do Sedlčan a k Vltavě. Oblast podél Vltavy je významným turistickým regionem. Jenom v sedlčanské části Povltaví je asi 8 kempů, na celém Sedlčansku je 10 hotelů a nespočet penzionů a privátních ubytování. Paradoxní je, že z Povltaví se stává vnitřní periferie Česka. Toto území se vylidňuje, obyvatelstvo stárne a slouží pouze turistickým účelům, navíc zastihuje ostatní oblasti obvodu s nevyužitým turistickým potenciálem (jih, jihovýchod) a přílišné využívání pro turistické účely vede k degradaci Povltaví.

10. ZÁVĚR

Své úsilí jsem soustředil na objasnění souvislostí hospodářského vývoje vymezeného území s periferní polohou. Shrnutí této práce vychází ze SWOT analýzy, která je uvedena v příloze číslo 9.

Sedlčansko byl špatně dostupný, periferní a zaostalý region, jehož situace se s průmyslovou revolucí ještě zhoršila. Toto území nemělo předpoklady pro rozvoj průmyslu, nositele rozvoje v 19. a počátkem 20. století, proto se stále zvětšoval odstup od vyspělých částí Česka. Převládal zemědělský charakter oblasti a lidé odtud odcházeli za pracovními příležitostmi. Rozdrobená struktura osídlení neumožnila koncentraci průmyslových aktivit. To vše perifernost území ještě prohlubovalo. Veškerý průmysl, který zde vznikl do roku 1948, souvisel s možnostmi a potřebami tohoto území. Šlo o malé podniky převážně spotřebního průmyslu (potravinářský, dřevozpracující, textilní...). Místní hospodářství vždy využívalo blízkosti rozvinutých sousedních regionů a Praze, ale limitujícím faktorem bylo, a stále je, dopravní spojení. Pomoci by mohla plánovaná dálnice D3.

Území Sedlčanska bylo zasaženo transformací po roce 1948 a po roce 1989 stejně jako celé Česko. Rozdílly byly v tom, že toto území nebylo vhodné pro lokalizaci těžkého průmyslu, protože nemělo dostatek pracovních sil, bylo zemědělsky zaměřené a špatně dostupné. Přesto se změnila odvětvová struktura místního průmyslu. Strojírenský průmysl se zde rozmohl více až po roce 1948 a prohloubilo se tak strojírenské zaměření regionu dříve reprezentované pouze výrobou nožů a zemědělských strojů. Po roce 1989 se výroba zdvihacích zařízení dostala do krize, ale přetrvala zde, jenom již nevyužívá všechny prostory svých hal.

Strojírenská tradice umožnila vznik nových strojírenských firem, ale problémem pro další rozvoj je nedostatek vhodné pracovní síly.

Z uvedeného výčtu průmyslových podniků a jejich historie plyne, že v 90. letech došlo ke zrušení či útlumu celých podniků, výroby a činností s redukcí a restrukturalizací pracovních míst a k následnému přeskupení do jiných oborů, nových podniků a do jiných lokalit i mimo Sedlčany. Došlo k přesunům pracovníků do sektoru služeb, zvýšila se vyjíždka do vzdálenějších oblastí (především Praha), mnozí řešili svou situaci založením vlastní živnosti a někteří skončili na pracovním úřadě. Změna vlastnických poměrů znamenala pozitivní posun k efektivnější výrobě. Určující pro další rozvoj průmyslu i celého regionu je počet obyvatel a jejich vzdělanost.

Vysoká podnikatelská aktivita je pro území velkým přínosem, občané mají vlastní iniciativu, což pokládám za velmi důležitý předpoklad rozvoje. Nejvíce obyvatel najde uplatnění v sektoru služeb, jenž se s rozvojem turistiky stává stále důležitějším. Průmysl je ale také významný zaměstnavatel, je nezbytným článkem v řetězci surovin a výrobků. Stabilní součást hospodářství Sedlčanska představují mlékárny, největší zaměstnavatel. Poskytují záruku odbytu místním zemědělcům a poloha ve středních Čechách je ideální. Spolu s místními zemědělskými podniky vytváří stabilní komplex. Zemědělství je zde proto stále důležité, je to tradiční obživa místních lidí a poskytovatel surovin, ale s ohledem na nevhodné využívání ploch v minulosti, by se měla optimalizovat jeho funkce.

Region Sedlčanska se vyvinul z původně zemědělské a velmi zaostalé oblasti v území s rozvinutým strojírenským průmyslem a postačujícím dopravním napojením. Deformace hospodářství, způsobená obdobím komunismu, zde byla vhodně využita pro další rozvoj. Důležitý je fakt, že nebyl výrazněji narušen ráz místní krajiny, čímž si území zachovalo kvality, které se mohou dále zhodnocovat (= trvale udržitelný rozvoj). V tomto směru je vhodný rozvoj turistiky a rekreace. Předpokladem je ale dobrá dostupnost, dostatek ubytovacích kapacit a vyhovující služby pro turisty. Dalšími možnostmi rozvoje regionu mohou být ekologické zemědělství a produkce biomasy, protože pro klasické zemědělství zde nejsou dobré předpoklady. Na prvním místě by měla stát údržba místní krajiny.

11. POUŽITÉ PRAMENY

Literatura

- BENEŠOVÁ, V. (1998): Sedlčansko. ~~Magisterská práce.~~ PřF UK, Praha.
- HAMPL, M., GARDAVSKÝ, V., KÜHNL, K. (1987): Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR. Praha, Univerzita Karlova, 255s.
- HAMPL, M. (2005): Geografická organizace společnosti v České republice: Transformační procesy a jejich obecný kontext. Praha, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 147 s.
- HÄUFLER, V. (1966): Changes in the Geographical Distribution of Population in Czechoslovakia. Praha, Academia, 129 s.
- HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P. (2001): Příspěvek k teorii polarizovaného vývoje území se zaměřením na periferní oblasti. Geografie-Sborník české geografické společnosti, roč. 106, č. 1, s. 1-11.
- HAVLÍČEK, T., CHROMÝ, P., JANČÁK, V., MARADA, M. (2005): Vybrané teoreticko-metodologické aspekty a trendy geografického výzkumu periferních oblastí. In: Novotná, M. ed.: Problémy periferních oblastí. Praha, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, s. 6-24.
- CHROMÝ, P. (2006): Česká Sibiř. Geografické rozhledy, roč. 15, č. 2, s. 24-25.
- JANČÁK, V. (1991): Vybrané problémy agrokomplexu (na modelovém území Příbramska). Diplomová práce. PřF UK, Praha.
- KOPAČKA, L. (1992): Změny v geografickém rozmístění československého průmyslu 1962-1988. Sborník České geografické společnosti 97, č. 3, s. 152-170.
- KOPAČKA, L. (2000): Transition of the Czech society and economy since 1989, emotions, possibilities and expectations versus reality. Acta universitatis carolinae - Geographica, č. 2, s. 19-40.
- MARADA, M. (2001): Vymezení periferních oblastí Česka a studium jejich znaků pomocí statistické analýzy. Geografie-Sborník české geografické společnosti, roč. 106, č. 1, s. 12- 25.
- MAREŠ, J. (1980): Průmyslové regiony ČSR. Praha, Academia, 82 s.
- MAREŠ, J. (1988): Industrializace Československa - její klady a zápory. Sborník Československé Geografické společnosti 93, č. 3, s. 183-199.
- MUSIL, J. (1977): Urbanizace v socialistických zemích. Praha, Nakladatelství Svoboda, 363 s.

MUSIL, J. a kol. (2002): Zrod velkoměsta: urbanizace českých zemí a Evropa. Praha, Litomyšl, Paseka, 352 s.

PILEČEK, J (2005): Příspěvek k metodice vymezení periferních oblastí: modelové území okresu Prachatice.

In: Novotná, M. ed.: Problémy periferních oblastí. Praha, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, s. 82-91.

SMRČKA, V., SMRČKA, V. (2005): Na staré řece. Příbram, Knihovna Jana Drdy, 162 s.

SÝKORA, L. (2000): Globalizace a její společenské a geografické důsledky.

In: Petr Jehlička, Jiří Tomeš, Petr Daněk (editoři), Stát, prostor, politika – vybrané otázky politické geografie. Praha, PřF UK, s 59-79.

100 nej... 1995-2003 (1996-2003). Praha, Top-press s.r.o.

Materiály Městského muzea Sedlčany

Místní Zlaté stránky – 2006. Praha, Mediatel, spol. s.r.o.

Výroční zpráva Střední všeobecně vzdělávací školy v Sedlčanech 1967-68

Ročenka Hospodářských novin 2002. Praha, Economia a.s.

Ročenka Hospodářských novin 2003. Praha, Economia a.s.

Významné podniky České republiky 2001 (2001). Praha, Hoppenstedt Bonnier Information s.r.o.

Mapová díla

Atlas Československé socialistické republiky (1966). Praha, Kartografický a reprodukční ústav v Praze, Praha, ČSAV : Ústřední správa geodézie a kartografie

Atlas československých dějin (1965). Praha, Kartografický a reprodukční ústav v Praze, Praha, ČSAV : Ústřední správa geodézie a kartografie

Atlas obyvatelstva ČSSR (1962). Praha, Kartografický a reprodukční ústav v Praze, Praha, ČSAV : Ústřední správa geodézie a kartografie

Atlas republiky Československé (1935). Praha, Orbis

Autoatlas Česká republika 1:200 000(2004). Brno, P.F. Art

Průmyslové regiony (1985). Soubor tematických map ČSR. 1 : 500 000. Brno, GÚ ČSAV

Střední Povltaví-Zvíkov a Orlík (2003). 3. vydání. Praha, Trasa

Internet

ALTEROVÁ, L.: Dobíhají první projekty [<http://www.agroweb.cz>-3.5. 2006]

Databáze firem: <http://www.ariadna.cz> - 18.4. 2005
<http://www.estav.cz> - 23.4. 2005
<http://www.hbi.cz> - 9.5. 2006

Firemní stránky: <http://www.bobo.cz> - 2.5. 2006
<http://www.imf.it> - 2.5. 2006
<http://www.imfsro.cz> - 24.7.2006
<http://www.lobkowicz.cz> - 24.7.2006
<http://www.kds.cz> - 22.4. 2005
<http://www.skvelesyry.cz> - 22.4. 2006
<http://www.stros.cz> - 22.4. 2006

Obce III ve Středočeském kraji [<http://www.risy.cz>-25.5 2006]

O městě Sedlčany [<http://www.mu.sedlcany.cz>-26.3. 2006]

Mapové centrum Ředitelství silnic a dálnic [<http://www.rsd.cz>/-3.2. 2006]

Retrospektivní lexikon obcí Středočeského kraje 1869 až 2001 [<http://www.czso.cz>-26.4.2006]

SLDB 1991 [<http://www.czso.cz>-10.4. 2006]

SLDB 2001 [<http://www.czso.cz>-10.4. 2006]

Správní obvody obcí s rozšířenou působností - Středočeský kraj 2004 [<http://www.czso.cz>-22.3. 2006]

Turistický servis města Sedlčany [<http://www.mu.sedlcany.cz>-2.4. 2006]

Ubytování, kempy [<http://www.travelguide.cz>-13.5. 2006]

Úřad práce v Příbrami: Zpráva o situaci na trhu práce za rok 2004 [<http://portal.mpsv.cz>-21.4.2005]

Výběr mapových informací [<http://xeon.env.cz>-18.5. 2006]

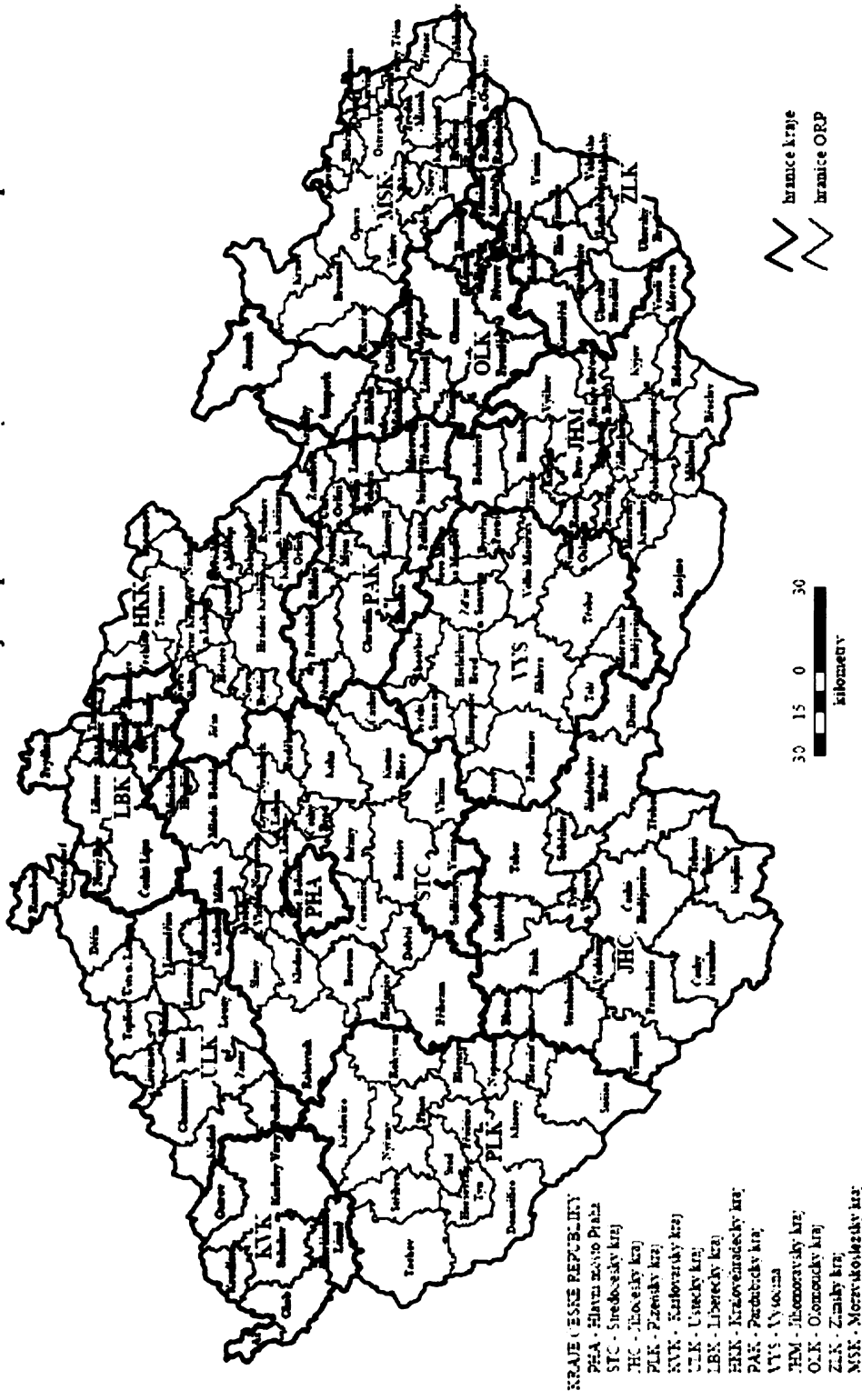
Vybrané informace [<http://www.sedlcansko.cz>-4.1. 2006]

Vyjíždka do zaměstnání a škol, okres Příbram [<http://www.czso.cz>-15.3.2006]

12. PŘÍLOHY

Příloha 1:

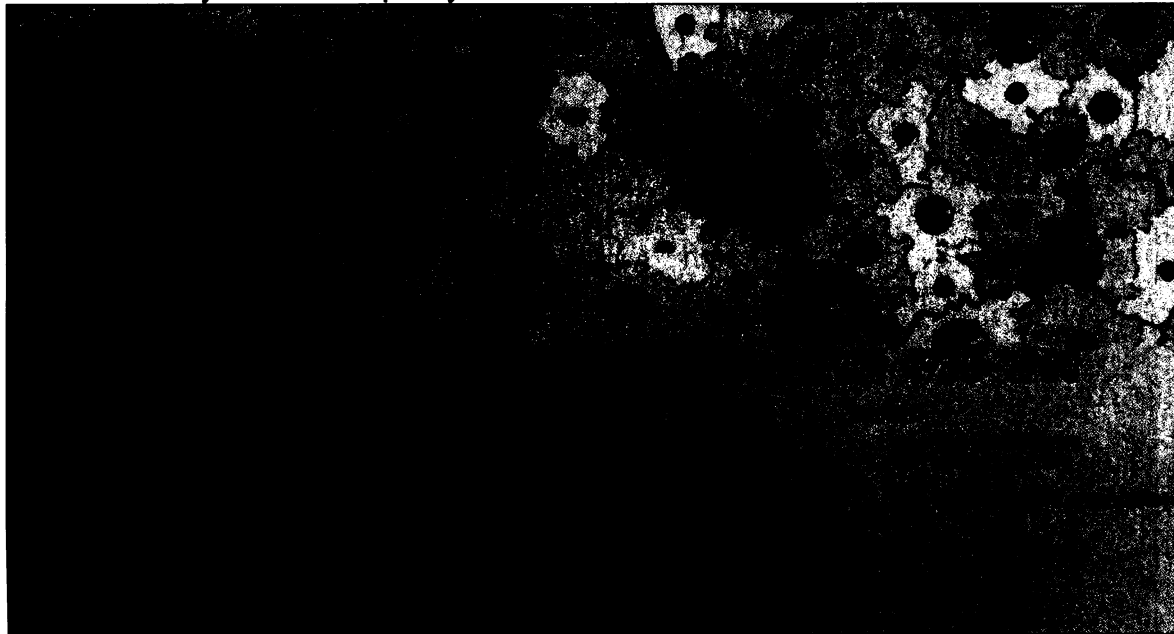
Správní rozdělení České republiky Kraje a správní obvody obcí s rozšířenou působností

Pozn: ORP Sedlčany je vyznačena modře (upraveno autorem)

Zdroj: www.czo.cz

Příloha 2: Změny v rozmístění průmyslu v letech 1930-1960

Pozn: 1 Dobříš, 2 Příbram, 3 Sedlčany, 4 Votice, 5 Milevsko

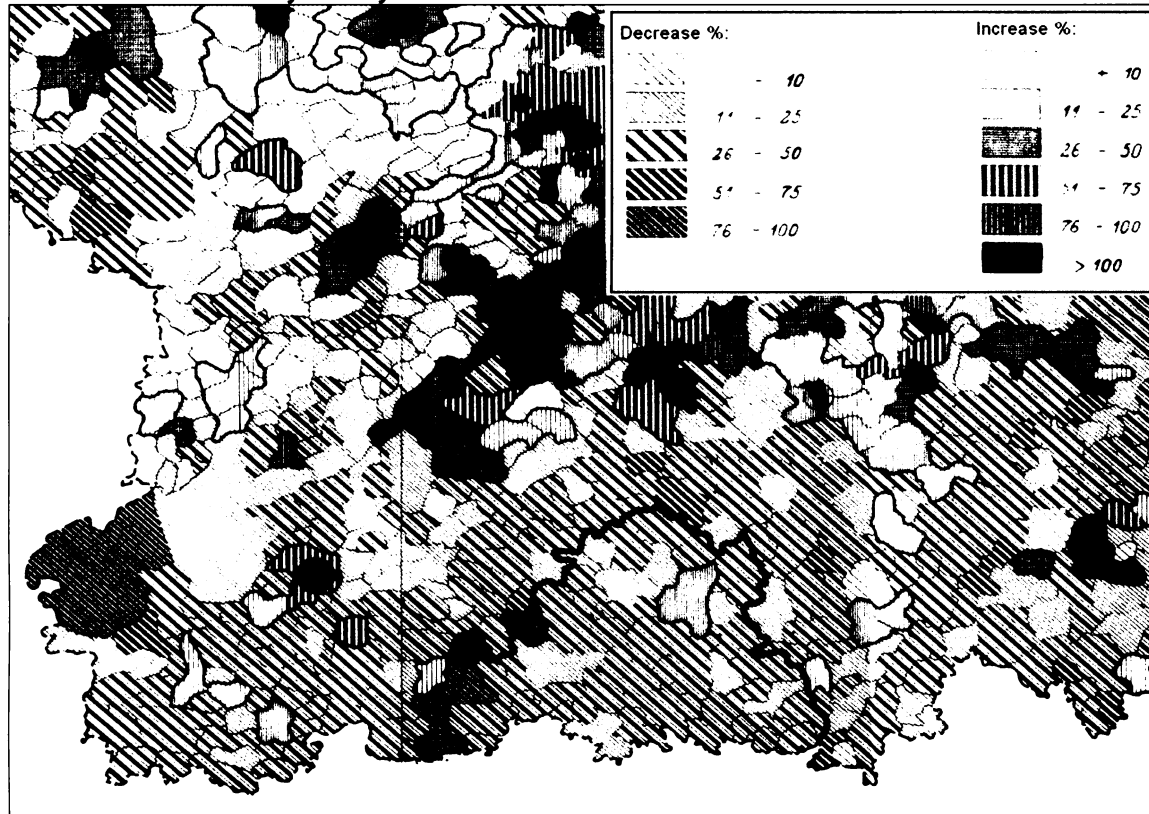
Zdroj: AČSSR (upraveno autorem)

Příloha 3: Dlouhodobý vývoj počtu obyvatel ve vybraných ORP a jejich střediscích

Správní obvod, sídl. SO	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1961	1970	1980	1991	2001
Dobříš	18 348	19 147	19 604	19 255	19 539	18 612	18 671	16 336	17 001	17 980	18 498	18 276	18 648
<i>Dobříš</i>	<i>2 960</i>	<i>3 243</i>	<i>3 512</i>	<i>3 594</i>	<i>3 665</i>	<i>3 347</i>	<i>3 622</i>	<i>4 070</i>	<i>4 778</i>	<i>6 401</i>	<i>7 466</i>	<i>7 848</i>	<i>7 825</i>
Příbram	69 043	74 101	78 440	78 598	74 594	67 350	62 659	50 333	65 110	66 564	70 481	70 808	69 763
<i>Příbram</i>	<i>14 051</i>	<i>16 952</i>	<i>21 081</i>	<i>21 767</i>	<i>20 826</i>	<i>17 703</i>	<i>15 464</i>	<i>13 614</i>	<i>26 803</i>	<i>29 993</i>	<i>35 123</i>	<i>36 898</i>	<i>35 886</i>
Sedlčany	36 121	36 172	35 389	34 101	32 067	30 901	28 529	22 641	22 819	22 186	22 970	22 923	22 274
<i>Sedlčany</i>	<i>4 428</i>	<i>4 492</i>	<i>4 572</i>	<i>4 583</i>	<i>4 351</i>	<i>4 330</i>	<i>4 108</i>	<i>3 713</i>	<i>4 466</i>	<i>5 462</i>	<i>7 585</i>	<i>7 959</i>	<i>7 846</i>
Votice	24 849	23 683	22 740	21 820	21 188	20 906	19 543	15 091	15 213	14 458	13 661	12 651	11 970
<i>Votice</i>	<i>4 816</i>	<i>4 439</i>	<i>4 234</i>	<i>4 198</i>	<i>4 124</i>	<i>4 141</i>	<i>3 860</i>	<i>3 191</i>	<i>3 578</i>	<i>4 047</i>	<i>4 558</i>	<i>4 514</i>	<i>4 462</i>
Milevsko	27 760	26 914	26 071	24 883	24 836	24 846	23 253	18 679	20 231	20 492	20 742	20 062	19 275
<i>Milevsko</i>	<i>4 360</i>	<i>4 248</i>	<i>4 290</i>	<i>4 102</i>	<i>4 241</i>	<i>4 284</i>	<i>4 324</i>	<i>4 000</i>	<i>5 989</i>	<i>7 553</i>	<i>9 238</i>	<i>9 782</i>	<i>9 486</i>

Zdroj: Retrospektivní lexikon obcí Středočeského kraje 1869 až 2001 (www.czso.cz)

Příloha 4: Přírústek/úbytek obyvatel Sedičanska v letech 1921-1961

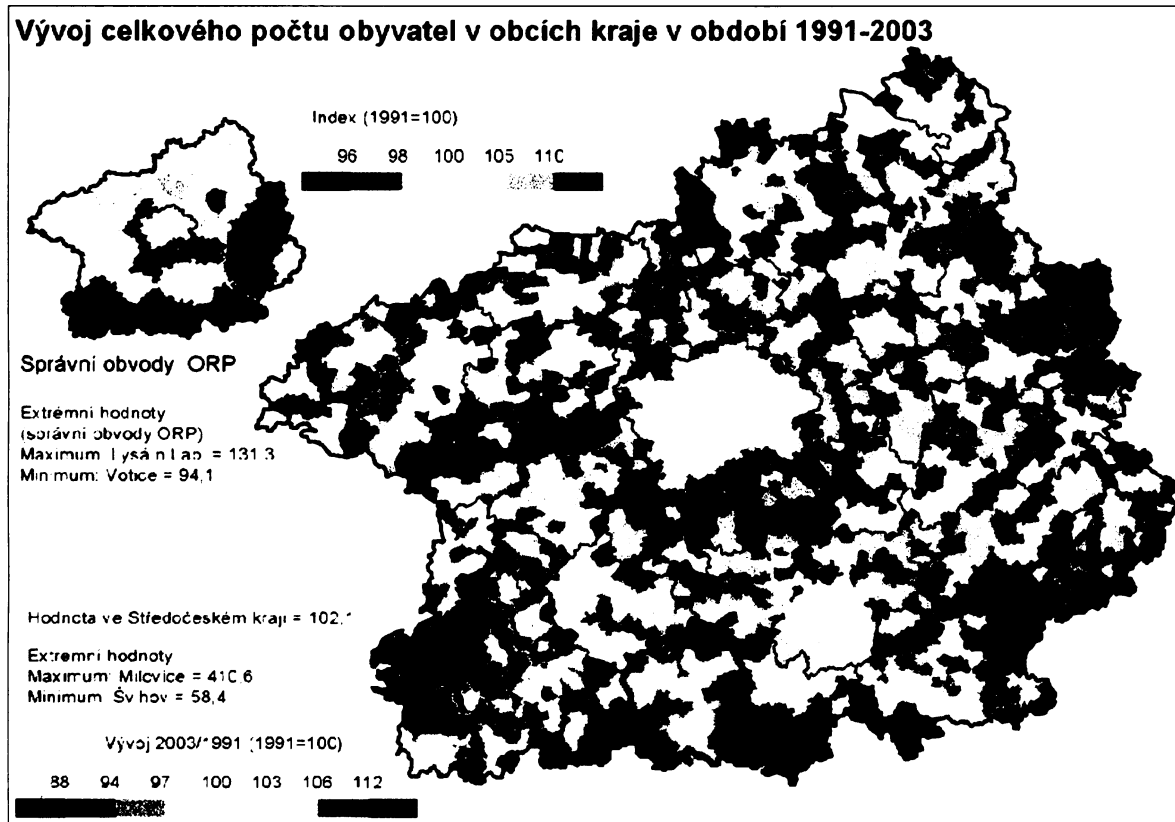

Pozn: Sedičansko je přibližně ohraničeno oranžově (upraveno autorem)

Zdroj: Häußler, V. (1966):

Příloha 5:

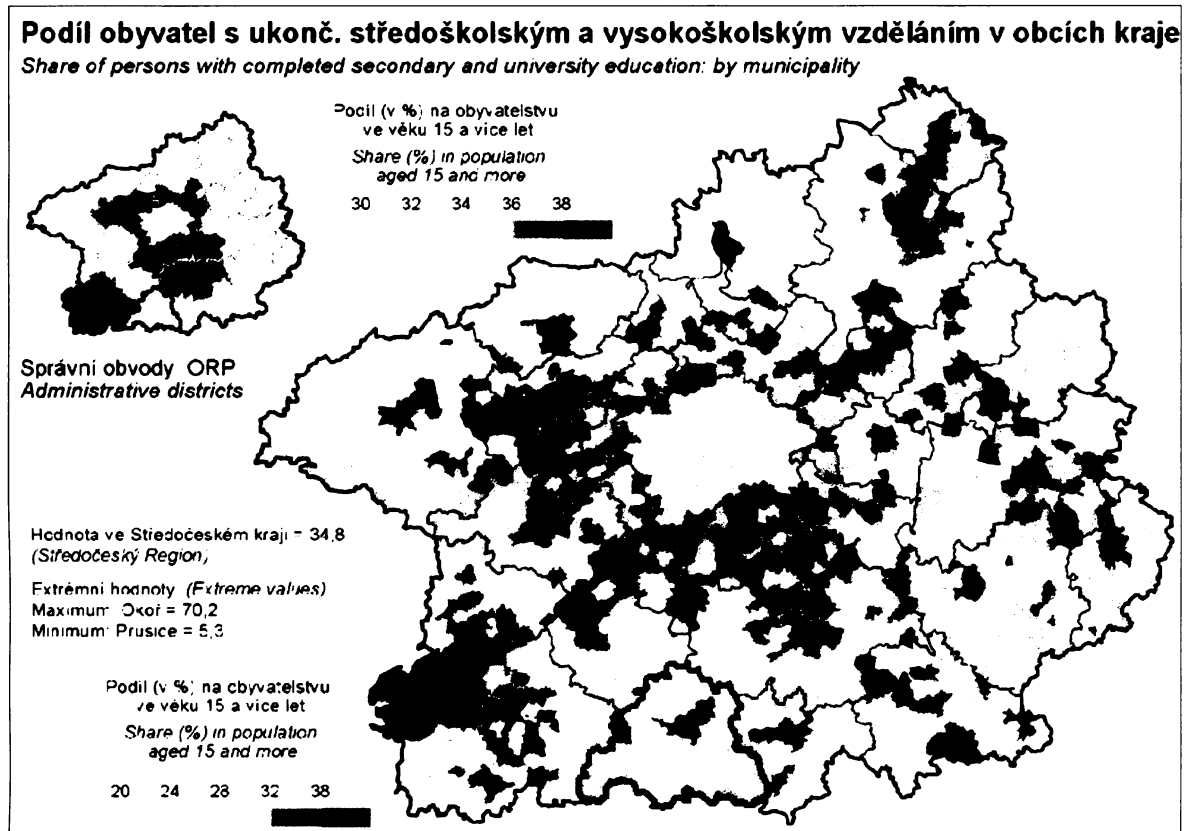
Vývoj celkového počtu obyvatel v obcích kraje v období 1991-2003

Pozn: Sedičansko je ohraničeno zelenou čarou (upraveno autorem)

Zdroj: www.czso.cz

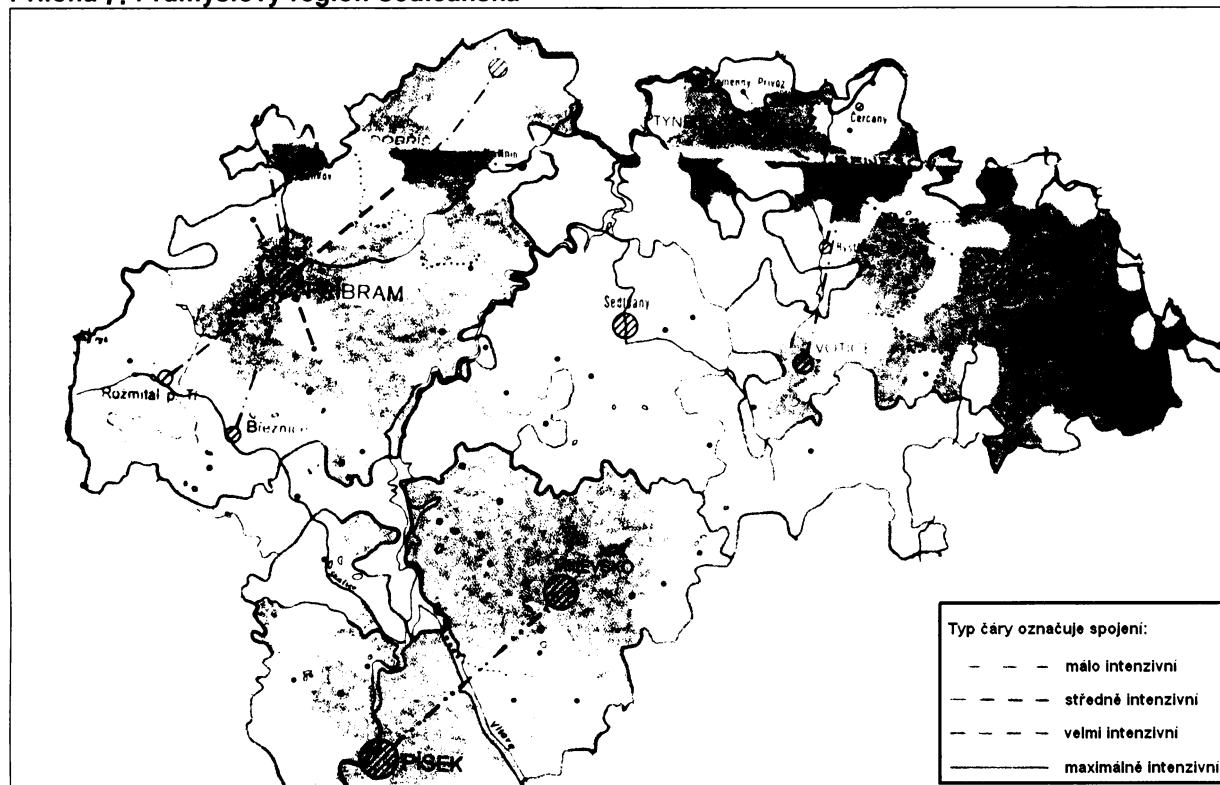
Příloha 6:

Pozn: Sedlčansko je ohraničeno zelenou čarou (upraveno autorem)

Zdroj: www.czso.cz

Příloha 7: Průmyslový region Sedlčanska

Typ čáry označuje spojení:
 málo intenzivní
 - - - - středně intenzivní
 - · - · - velmi intenzivní
 ————— maximálně intenzivní

PRŮMYSLOVÉ REGIONY

- hranice průmyslových oblastí
- hranice průmyslových podoblastí
- - - - - hranice průmyslových okrsků
- hranice periferních průmyslových území
- PRAHA centra hlavních průmyslových oblastí
- BERGOLLA centra významnějších a ostatních průmyslových oblastí
- centra průmyslových podoblastí
- centra průmyslových okrsků
- centra větších periferních průmyslových území
- centra ostatních periferních průmyslových území
- ostatní větší průmyslová střediska

PRŮMYSLOVÉ OBLASTI			PERIFERNÍ PRŮMYSLOVÁ ÚZEMÍ		Z OBCÍ GRAVITAČNÍHO ÚZEMÍ VYJÍŽDÍ DO CENTRA OBLASTI:
hlavni	významnější	ostatni	průmyslové okrsky uvnitř oblasti	větší	
					více než 66 % vyjíždějících do průmyslu
					33 - 66 % vyjíždějících do průmyslu
přechodné zony mezi gravitačními územími					území mimo průmyslové regiony

Zdroj: Průmyslové regiony (1985). Soubor tematických map ČSR. 1 : 500 000. Brno, GÚ ČSAV (upraveno autorem)

Příloha 8: Plánek města Sedlčany s vyznačením nejvýznamnějších podniků

Pozn: červeně je ohraničen areál podniku STROS, modře KDS a zeleně Povltavské mlékárny

Zdroj: www.mapy.cz (staženo 24. 7. 2006)

Příloha 9: SWOT analýza Sedlčanska

Silné stránky:	respektování možností sledovaného území, zachovalé životní prostředí, malebná krajina, kulturní a historické památky, rozmanitost hospodářské a průmyslové činnosti, poloha blízko Praze a vyspělým regionům, vysoká podnikatelská aktivita, nízká nezaměstnanost
Slabé stránky:	populační slabost, nedostatek pracovních míst pro absolventy středních a vysokých škol, špatná dopravní dostupnost, špatný stav vozovek, nedostatek ubytovacích kapacit v některých oblastech, rozdrobená struktura osídlení
Hrozby:	úbytek obyvatel stěhováním, zastavení stavby dálnice D3, zdevastování některých oblastí turisty, narušení rovnováhy území, narušení typického rázu místní krajiny necitlivými zásahy, nedostatečná péče o památky, nedostatek vhodné pracovní síly
Možnosti:	rozvoj ekologického zemědělství, produkce biomasy, větší propagace tradičních značek i regionu samotného, rozvoj a podpora podnikání v oborech vhodných pro absolventy